

Hea klient!

Jälle kord on üks aasta lõppenud ja uus alanud ning käimas on möödunud aasta kohta kokkuvõtete tegemine. Juba praegu võib julgelt väita, et möödunud aasta oli enamikele loomapidajatele suhteliselt edukas, kuid seekord saavad ka aretusorganisatsioonid möödunud aastat edukaks lugeda ja seda ka rahvusvahelises mõttes.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli oluline ICARi eritempli saamine, mis andis meie tehtud tööle rahvusvahelise tunnustuse. Eesti jõudluskontrolli tase oli niivõrd muljetavaldav, et mind esitati JKK esindajana ICARi inspektoriks, mis annab võimaluse osaleda ICARi juhatuse töös. Eesti Tõuloomakasvatuse Ühistu tõestas erinevate Euroopa riikide holsteini tõu aretajatele meie piimatootmise head taset, korraldades Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni tegevjuhtide koosoleku, mille raames näidati tegevjuhtidele ka Eesti paremaid karju. Eesti punase tõu aretust tunnustas Euroopa Punaste Tõugude Assotsiatsioon, valides Tõnu Põlluääre organisatsiooni presidendiks. See võimaldab kaasa rääkida erinevate Euroopas levinud punaste tõugude aretamises.

Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsi pikaajalise töö tulemusena on polettidele jõudnud kodumaine lihaveise liha. Lisaks toimus Ülemaailmse Herefordi Assotsiatsiooni peasekretäri visiit Eestisse. Kuid see on vaid põgus ülevaade möödunud aastast.

Loodetavasti osutub alanud aasta Eesti loomakasvatusele sama edukaks!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Aasta töötaja ja Päikesekiir**

Juba neljandat korda valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2006. aasta JKK Aasta töötaja on sigade ja muude loomade sektori juhataja Külli Kersten.

Kolmandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegi preemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2006. aasta Päikesekiireks valiti autojuht Villem Timma.

Uus hindamismudel

Senisest täpsema ja usaldusväärsema tulemuse saamiseks kasutame alates 2006. aasta novembrist jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste geneetilisel hindamisel kaasaegset, nn juhuslike regressioonikordajatega kontrollpäeva loomamudelit, kus igale pullile arvatud aretusväärtuse saame väljendada tema individuaalse laktatsioonikõvera kaudu.

Lineaarse hindamise andmed pihuarvutile

Jõudluskontrolli Keskusel valmis rakendus lineaarse hindamise andmete registreerimiseks pihuarvutile. Rakendust on katsetanud ETKÜ spetsialistid loomade hindamisel. JKK tavapärasel andmehõivel on kaks töömahukat sammu - sündmuste registreerimine paberil ja nende põhjal hilisem andmesisestus arvutisse. Pihuarvutil saab sündmuste registreerimisega vajalik töö korraga tehtud. Sel viisil hoitakse kokku tööjõudu, vigade tegemise võimalus on väiksem ning andmete registreerimise saab programmeerida kiireks ja mugavaks. JKK usub, et andmete kohapealse elektroonilise registreerimise päralt on jõudluskontrolli läbiviimise tulevik.

Toimus seminar "Tarkusi seakasvatatajale"

JKK korraldas 2006. a novembris Pärnus seminari "Tarkusi Seakasvatatajatele". Varem on JKK korraldanud sarnaseid seminare piimaveisekasvatatajatele.

Lektoritena esinesid teadlased Eesti Maaülikoolist (EMÜ). Tiiu Saare ettekanne käsitles põrsaste kõhulahtisuse ja võdrutusjärgse kängumise põhjuseid. Saime põhjaliku ülevaate sigade tsirkoviirusest ja proliferatiivsest enteropaatiast. Professor Meili Rei rääkis liha kvaliteedi mõjust lihatoodetele. Alo Tänavots tutvustas ultraheliaparaadi tööpõhimõtteid ning kultide hindamistulemusi. Sooja vastuvõtu osaliseks sai Mati Roasto ettekanne toiduhügieeni ja -kontrolli ning toiduohutuse ja seakasvatuse teemal. Huvitav oli kuulata Ragnar Lemingu ettekannet sigade käitumise ja heaolu teemal, sest paljud praegustest spetsialistidest ei ole seda koolis õppinud. Väga suurt huvi pakkus Vaike Paasi kui praktiku ettekanne oma kogemustest emiste tiinestamisel OÜ Pihlaka Farmis. Aretusprogrammi "Marmorliha" eesmärkide kaasajastamisest rääkis Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees Raivo Laanemaa.

Tagasisidelehtedelt selgus, et seminar vastas osalejate ootustele. Rahul oldi nii korraldusliku poolega kui ka esinejate ja ettekannetega. Eriti kõrgelt hinnati Mati Roasto, Vaike Paasi ja Ragnar Lemingu ettekandeid. Väga oluliseks peeti ka ühise koosolemise võimalust.

Paljud seminaril osalenud tuleksid seminarile ka tulevikus. Edasistel seminaridel soovitakse esinema rohkem praktikuid (seakasvatatajad, farmijuhid), samuti söötmisspetsialiste ja veterinaare.

Täname kõiki esinejaid ja osalejaid ning loodame, et saame sarnastel seminaridel kokku ka edaspidi!

Uuendused

Alates 2006. a novembrist on võimalik kõigil soovijatel kontroll-lüpsid JKKsse edastada elektrooniliselt (Vissuke → Sündmused → KL). Kui siiani oli kontroll-lüpside edastamiseks kaks moodust –

laudalehel või failina, siis nüüd saab iga lehma tulemused registreerida Vissukeses. Andmed on võimalik sisestada ette kuvatud nimekirja järgi või loomapidajale sobivas loomade järjestuses. Kõigi andmete

elektroonilise edastamise korral ei ole JKKsse laudalehte enam vaja saata. Sel juhul tuleb igasse piimaproovikasti kindlasti lisada saateleht.

Lühendid jõudluskontrolli andmete juures

Jõudluskontrolli- või aretussüsteemide teemalistes ettekannetes kasutatakse mõnikord lühendeid, mis võivad kuulajatele tunduda võõrad ja arusaamatud. Mida need toodangute juures kasutuses olevad tähised tähendavad?

Kuna rahvusvaheliselt kasutatakse jõudluskontrolli tegemiseks väga erinevaid meetodeid, siis ICARi reeglistik määrab ära erinevate meetodite tähistused:

Meetod A - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb inimene, kes on palgatud jõudluskontrolli organisatsiooni poolt. Eesti näite puhul peaks A-kontrolli korral jõudlusandmete kogujad olema Jõudluskontrolli Keskuse palgal.

Meetod B - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb loomapidaja või tema poolt palgatud inimene (jõudlusandmete koguja). Eestis ongi kasutusel B-meetod.

Meetod C - Jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegelev isik ei ole nii konkreetselt määratletud ning jõudluskontrolli andmete registreerimisega tegeleb vastavalt olukorrale loomapidaja või jõudlusandmete koguja või jõudluskontrolli organisatsiooni ametlik esindaja. Lühidalt öeldes on see meetodite A ja B kombinatsioon.

Number A, B või C järel näitab jõudluskontrolli teostamise intervalli nädalates. Näiteks Eestis oleme kasutanud meetodit B4, kus number 4 näitab 4-nädalast intervalli. Rahvusvaheliselt on levinud ka 6- ja 8-nädalased intervallid.

Kasutusel on ka meetod, kus kontroll-lüpsid tehakse ühel korral õhtusel ja teisel korral hommikul ajal. Sellist meetodit tähistatakse tähega "T". Eestis on see tuntud vahelduvlüpsi meetodina. Meetodit, kus kontroll-lüps tehakse kõikidel kordadel kas ainult õhtusel või ainult hommikul ajal, tähistatakse tähega "C".

Selliste lühenditega kombineerides seletatakse erinevad kasutuses olevad meetodid.

Eestis kasutatavaid meetodeid tähistatakse järgmiselt:

B4 – tavameetod, kus kontroll-lüpsi teostab loomapidaja või jõudlusandmete koguja ning kontroll-lüpsid toimuvad 4-nädalase intervalliga.

BT4 – vahelduv-meetod, kus kontroll-lüpsi teostab loomapidaja või jõudlusandmete koguja ning kontroll-lüpsi teostatakse 4-nädalase intervalliga sellisel, et ühel kuul tehakse kontroll-lüps õhtusel ja järgneval kuul hommikul lüpsil.

Eraldi tähistatakse vajadusel veel lüpsikordade arv päevas:

Lüpsikordade arv päevas	Sümbol
Lüpsimine üks kord päevas	1 x
Kolm lüpsikorda	3 x
Neli lüpsikorda	4 x
Pidev lüps (näiteks lüpsirobot)	R x
Regulaarne lüps, mis ei toimu iga päev samal ajal (nt 10 lüpsikorda nädalas); esitatakse lüpsikordade arvuna päevas	näiteks 1,4 x
Loomad, keda nii lüpsitakse kui kasutatakse ammlehmadena	S x

Eestis on siiani levinud kahe- ja kolmekordsed lüpsid ning lisandunud on ka lüpsirobotiga "pidev lüps".

Oluline on ka fakt, et kõikide meetodite täpsust võrreldakse referentsmeetodi – A4 tulemustega. Viimane on eriti oluline uute meetodite juurutamisel.

Milliseid meetodeid kasutavad mõned tuntumad riigid? ICARi andmetel (<http://www.waap.it/enquiry/>) on kasutatavad meetodid järgmised: Soomes B4 ja C4; Rootsis B4; Norras B; Taanis B (varasematel aastatel on kasutusel olnud ka A4); Leedus A4 ja AT4; Poolas A4, AT4 ja A8; Prantsusmaal A4, A6, A5, A7 ja AT; Hollandis A3, A4 ja A6 ning USA-s A4, AT ja B. Kõikidel

riikidel on kasutatavad meetodid kujunenud vastavalt kohalikele võimalustele ning traditsioonidele. Euroopas eristuvad Põhjamaad B-meetodiga Kesk- ja Lõuna-Euroopa riikidest, kus kasutatakse rohkem A-meetodit.

Kaivo Ilves
Direktor

Kuidas vähendada kõrvamärkide kadumist

Kõrvamärkide kadumist ja purunemist mõjutavad kõrvamärkide ja märgistamise kvaliteet ning farmis valitsev olukord. Kuna Eestis kasutatakse alates 2000. aastast firma Allflex kõrvamärke, on kõikides karjades kasutusel ühesuguse kvaliteediga kõrvamärgid. Kõrvamärkide kao protsent on karjades aga väga erinev.

Viimase aasta jooksul on Eestis 100 veise kohta asendatud keskmiselt 7 kõrvamärki. Siiski on ka karju, kus see number on 35–40 ning karju, kus on asendatud vaid 1–2 kõrvamärki (vaatluse all olid karjad, kus on rohkem kui 100 lehma ja lehmikut). Seega ei saa kõrvamärkide kadumises süüdistada nende kvaliteeti, vaid põhjust tuleb otsida märgistamise kvaliteedi ja karjas valitsevate tingimuste hulgast.

Märgistamisel on oluline paigaldada kõrvamärk kõrva keskele. Kõrvamärgi paigaldamisel kõrva tipu lähedale või kõrva äärtesse on selle kõrvast rebenemise oht suur. Prantsusmaal läbi viidud uuringu kohaselt on vaid 62% kõrvamärkidest löödud kõrva keskele. Suur osa märkidest (18,8%) on löödud kõrva ülemisse äärde ning 5,3% märkidest paiknesid kõrva tipus.

Kõrvamärk tuleb paigaldada nii, et suurem, nupuga osa, oleks kõrva seespool. Nii on vähem võimalusi selleks, et kõrvamärk jääks sulu- või söödasõime piirete taha kinni. Valepidi paigaldamine suurendab kõrvamärkide kadu kuni 50%.

Kõrvamärk tuleb paigaldada ühe kiire vajutusega. Teise kõrvamärgi panemine on raskem, kuna loom teab, et talle tehakse haiget ning ta võib hakata rabelema. Seetõttu on vajalik looma pea enne märgistamist korralikult fikseerida.

Kui kõrvamärk on paigaldatud, tuleb märgi mõlemat osa liigutada üksteise suhtes ca 45° võrra, et tagada kõrvamärgi poolte liikuvus. Selleks, et hoida ära põletikku märgistamishaavas, on soovitatav kõrvamärgi teravikuga osa enne kõrva panemist kasta desinfitseerivasse lahusesse või pihustada kõrva pärast märgistamist desinfitseeriva lahusega.

Kindlasti tuleb märgistamisel kasutada õigeid, just konkreetsete märkide paigaldamiseks mõeldud töökorras märgistamistange. Märgistamistangide nõel ei tohi olla kõver ega murdunud, sest vigaste tangidega ei ole võimalik märke lõpuni kinni suruda.

Kui kõrvamärgid on paigaldatud õigesti, kuid märkide kadu on siiski suur, tuleb põhjust otsida loomade pidamistingimustest. Laudas avaldab märkide kõrvas püsimisele suurt mõju lauda sisustuse seisukord, vähemal määral mõjutavad kasutatavad materjalid. Suurem on kõrvamärkide kadu lautades, kus on tihedad sõimevõred ning künade/sõimede ja muude piirete servad on katkised. Sõimevõrele tuleks eelistada lihtsaid sõimepiirdeid. Kui laudas kasutatakse kõikvõimalike asjade kinnitamiseks nõõri või traati, võivad kõrvamärgid nendesse takerduda ning tagajärjeks on lõhkine kõrv ning kadunud kõrvamärk.

Karjamaal on suurem kadu sellisel puhul, kui piirdena kasutatakse okastraati. Kõrvamärke kaob vähem, kui karjamaa on piiratud elektritaraga või paralleelsetest lattidest aiaga. Kui karjamaa on võsastunud ning seal on puutüükaid, kände vms, siis on loomadel rohkesti võimalusi kõrvamärgid kaotada.

Tähelepanu tuleb pöörata ka loomade sanitaarsele seisukorrale – kui loomad sügavad ennast mingil põhjusel väga palju, on oht, et sügamise käigus jääb kõrvamärk kuhugi kinni ning rebeneb

kõrvast. Samuti tuleb jälgida seda, et vasikad ei imeks pärast jootmist üksteise kõrvu, sest on olnud palju juhtumeid, kus kõrvamärk on just selle tõttu kaotsi läinud.

Kõrvamärkide asendamine on loomapidajale tülikas, sest võtab aega ning alati ei ole lihtne lüüa asendumärki täiskasvanud veisele. Seetõttu soovitame kriitilise pilguga üle vaadata kohad, kus veised liiguvad, et kõrvaldada kõrvamärkide kaotamise võimalikud põhjused.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Arengud geneetilises hindamises

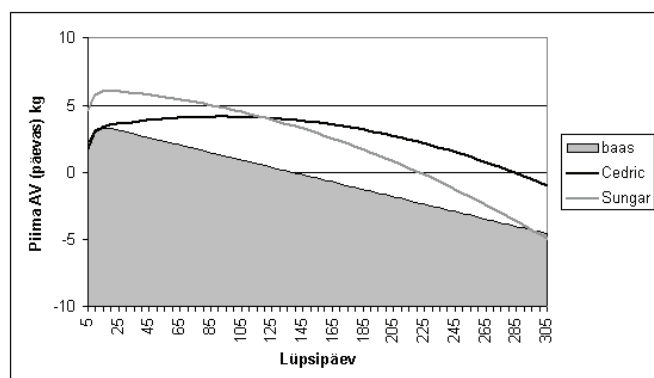
Möödunud 2006. aastal oli lüpsikarja geneetilises hindamises mitu märkimisväärset sündmust.

Kevadisel hindamisel avaldasime esmakordselt pullide paremusjärjestuse üldindeksi alusel ja välimikutunnuste rahvusvahelise hindamise tulemused holsteini tõugude grupis. Kolmandaks oluliseks sündmuseks oli geneetilise hindamissüsteemi uuendamine ja eelkõige uue hindamismudeli juurutamine jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamisel. Septembrikuus toimunud rahvusvahelise testhindamise läbisime edukalt ja 14. novembril avaldatud tulemused on saanud juba uut mudelit kasutades. Järgnev on põgus ülevaade uue mudeli omadustest ja eelistest senisega võrreldes.

Sarnaselt senise mudeliga on uus hindamismudel Saksamaal loodud ja alates 2003. aastast seal ka ametlikult kasutusel. Eelmisega võrreldes vajab uus mudel märkimisväärselt suuremat arvuti võimsust ja hindamise aega. Need omadused olid ka põhiliseks takistuseks mudeli varasemal juurutamisel paljudes maades. Mudelite sisuline erinevus seisneb laktatsioonikõvera kuju hindamises. Senine mudel eeldas looma kõikidel laktatsioonipäevadel konstantset geneetilist efekti ja hindas ühesuguse laktatsioonikõvera kuju tervele loomade grupile. Uus mudel hindab laktatsioonikõvera kuju igale loomale eraldi ning see ei pea sarnanema võrdlusloomade laktatsioonikõvera kujuga.

Näiteks mingi pulli piimatoodangu aretusväärtus senise mudeli korral oli kõikide 305 laktatsioonipäeva ühesuguse aretusväärtuse summa ehk $+4 \text{ kg} \times 305 \text{ päeva} = +1220 \text{ kg}$. Uue hindamismudeli järgi on pullidel Cedric ja Sungar enam-vähem samasugune piimatoodangu aretusväärtus, kuid selle kujunemine laktatsiooni jooksul on täiesti erinev (vt Joonis 1). Igapäevases aretustöös saame joonisel esitatud informatsiooni kasutada näiteks paaridevalikul, et vältida tulevaste lehmade kinnijätmisel liiga suurt päevatoodangut.

Joonis 1. Pullide Cedric ja Sungar piimatoodangu aretusväärtuse kujunemine 1. laktatsiooni andmetel

Piimatootmise arenedes on laienenud ka JKK poolt salvestatava informatsiooni maht ja struktuur. Uus hindamismudel võimaldab

geneetilises hindamises kasutada lisandunud informatsiooni senisest usaldusväärsema tulemuse saamiseks. Järgnevas loetelus on esitatud põhilised uue mudeli eelised:

1. Programm arvestab kahe- või kolmekordse lüpsiga.

2. Toimub vahelduva (hommikune/õhtune) lüpsi andmete analüüs ja erinev arvestamine (madalam kaal).

3. Toimub jõudlustunnuste korrigeerimine karjasisesse heterogeense variatsiooni osas (eesmärgiks on üksikute lehmade haigestumisest või ebavõrdsest kohtlemisest vms põhjustatud kontrollpäeva toodangu muutuse mõju vähendamine karja lehmade aretusväärtusele).

4. Võimaldab nii pulli kui ka lehma hindamistulemusi senisest detailsemalt ja ülevaatlikumalt esitada (näiteks lisaks erinevate aretustunnuste laktatsioonikõvera kujule väljastab programm iga pulli tütarde jaotuse lüpsisageduse alusel).

5. Hindamisprogrammi omadustest tulenevalt on aretusväärtused täpsemad ja stabiilsemad, väheneb noorte pullide üle- või alahindamine.

6. Tõugude ühine hindamine, mille eeliseks on suuremad kari*kontrollpäev klassid ja seetõttu stabiilsemad hindamistulemused.

Hindamissüsteemi uuendamise raames tuleb esile tõsta veel kahte muudatust: 1) baaspullide arvu suurendamine; 2) punasekirju holsteini pullidele üldindeksi arvutamine EPK skaalal.

Suhteliste aretusväärtuste erinevuse vähendamiseks järjestikustel hindamisaastatel kasutatakse IV 2006 hindamisest alates suhteliste üldaretusväärtuste arvutamisel baaspullidena senise kolme aastakäigu pullide asemel eesti holsteini tõul viie aastakäigu pulle ja eesti punasel tõul kaheksa aastakäigu pulle.

Punasekirju holsteini pulle on reeglina kasutatud eesti punase karja aretuses. Nende pullide EPK tütarde lineaarne hindamine on läbi viidud eesti punase tõu hindamisreeglite alusel ja sellest tulenevalt on nende pullide välimikutunnuste geneetiline hindamine toimunud eesti punase tõu raames. Jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste aretusväärtused on nendel pullidel aga tõule vastavalt esitatud holsteini tõu baasil. Rangelt arvutamise reegleid järgides nendele pullidele üldindeksit arvutada ei tohiks, sest selleks pole vajalikku kolme komponenti ühe tõu piires. Teades aga, et kahe tõu ühisel hindamisel arvutatakse igale aretustunnusele tõugudevaheline erinevus, saame seda informatsiooni kasutades esitada looma aretusväärtuse mõlema tõu baasil.

Punasekirju holsteini nendele pullidele, kellel on usaldusväärne välimiku aretusväärtus EPK hindamisest, teisendatakse jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste aretusväärtused EPK baasile. Saadud aretusväärtuste alusel arvutatakse jõudluse ja udara tervise üldaretusväärtus ja omakorda nende alusel üldindeks SKAV (suhteline koguaretusväärtus) EPK baasil. Hindamistulemuste tabelite seas on EPK üldindeksi tabel ainuke koht, kus (punase tärniga tähistatud) punasekirju holsteini pullide kõik aretusväärtused on eesti punase tõu baasil.

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu!

Selleks, et piimaproovide analüüsimine sujuks tõrgeteta, tuleb proovikastid täita proovipudelitega nii, et täis proovipudelite vahele ei jääks tühikuid või tühje pudeleid.

Igas piimaproovikastis peab olema laudaleht või piimaproovide saateleht (vt JKK koduleht → Piimaveised → Vormid → Piimaproovide saateleht). Saatelehe täitmine on kindlasti vajalik sündmuste ja kontroll-lüpside elektroonilise edastamise korral.

Tutvumas Soome jõudluskontrolliga

Möödunud aasta oktoobris külastas Jõudluskontrolli Keskuse (edaspidi JKK) 15-liikmeline grupp Soome Vabariiki. Kahepäevase reisi eesmärgiks oli tutvuda Soome aretus- ja jõudluskontrolli süsteemiga, keskendudes peamiselt piimaveiste jõudluskontrollile. Lootsime üht-teist õppida ja mõne hea idee ka Eestisse kaasa tuua. Reisisihi valikul olid määrava tähtsusega 3 asjaolu:

1. Soome jõudluskontrolli süsteemi hea tase, mida on rahvusvaheliselt tunnustatud 2006. aasta ICARi kongressi korraldusõiguse andmisega.

2. Meie vastuvõtja, Soome piimaveiste jõudluskontrolli eest vastutav, ProAgrias töötav Juho Kyntäjä on töötanud ka Eestis, mistõttu tunneb ta meie olukorda ja räägib päris hästi eesti keelt. Tagantjärele tarkusena võin väita, et reisi planeerides alahindasin seda asjaolu.

3. JKK ei ole Soomes "õpipoiss", sest soomlased võtsid oma praegu kasutusel oleva andmebaasimudeli üle just JKKlt. Seega on nad teadlikud meie tasemest, mis on oluline eelkõige seetõttu, et kohtumisel ei räägita näiteks loomade märgistamise vajalikkusest jõudluskontrolli läbi viimisel.

Millised aga on Soome ja Eesti jõudluskontrolli süsteemide peamised erinevused?

Erinevus on juba organisatsioonilises ülesehituses. Kui Eestis tegeleb JKK jõudluskontrolli tsükliga algusest lõpuni, siis Soomes on see erinevate loomapidajatele kuuluvate organisatsioonide vahel jaotatud. Näiteks:

- piimaproovide kokkuvedu ja piimaproovide analüüsimist teostab Valio piimatööstus;

- kogu andmetöötlus ja infotehnoloogiline arendus (programmeerimine) toimub andmetöötluskeskuses Maatalouden Laskentakeskus;

- jõudluskontrolli ideoloogiline arendamine ja keskne juhtimine toimub ProAgria keskuses, kus aretusorganisatsiooniga FABA tihedat koostööd tehakse;

- piirkondlik jõudluskontrolli korraldamine koos erinevate nõustamisvaldkondadega toimub ProAgria piirkondlikes kontorites.

Andmetöötlus, aretustöö ja jõudluskontroll toimub küll erinevates organisatsioonides, kuid tegemist on ühe organisatsiooni tütarfirmadega.

Loomapidajale on üheks suuremaks ja ka olulisemaks erinevuseks see, et Soomes on kõik loomakasvatusega seotud andmed ühes andmebaasis (jõudluskontroll, veterinaaria, loomade registri andmed ja ka piimakvoodi täitmine), seega on sealsele loomapidajale võõras andmete topeltesitamine või Eestis toimuv järelkontroll-lüps. Viimast just seetõttu, et jõudluskontrolli andmeid võrreldakse jooksvalt kvoodiandmetega. Järelkontroll-lüps tehakse ainult üksikutel juhtudel kõrgetoodangulistest karjadest.

Soome süsteemi tugevus on kindlasti jõudluskontrolli (loe: karjakontrolli) süsteemi laiaulatuslikkus, mis hõlmab kogu majapidamist toodangutest majandusliku tasuvuseni.

Toimunud reis andis meile kinnitust Soome väga heast tasemest, mille eelduseks on eelpool mainitud ühine andmebaas ja hea nõuandesüsteem. Õnneks ei ole ka Eestil põhjust häbenemiseks, sest meil on jõudluskontrolli süsteem küll väikese mahulisem, kuid andmete kvaliteedi osas oleme loodetavasti paremadki ehk oskar-lutsulikult: "kui kogu rehkendust ei jõua teha, siis tee pool, aga tee hästi!".

Kaivo Ilves
Direktor

Tööjuubelid

01.01.2007 Ly Kogermann – 15

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk		gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

NB! Alates jaanuarist asub Harjumaa kontor uuel aadressil: Tuleviku 3, Laagri, Harju maakond.

Hea klient!

Kui palju võis olla 2004. aasta aprillis neid inimesi, kes hoides käes JKK Sõnumeid, pidasid seda naljaks? Sellele küsimusele ei oska keegi täpselt vastata, aga kolme aasta jooksul ilmunud 12 numbrit tõestavad, et nali see kindlasti ei olnud.

Nalja tegemise asemel oli meie eesmärgiks tutvustada teile lähemalt Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat, juhtida tähelepanu uuendustele ja olulistele asjadele, selgitada jõudluskontrolliga seotud teemasid ja vahelduseks ka muhedat nalja teieni tuua. Aasta alguses toimunud küsitlus näitas, et üldiselt on meil see õnnestunud, kuid kohati on teie ootused suuremad. Kindlasti üritame teie soovidega arvestada ja tulevikus teid huvitavatel teemadel JKK Sõnumites või infolehtedes kirjutada.

Hoides käes jälle aprilli numbrit, mis maagilist 13ndat numbrit kannab, siis loodetavasti ei võta seda keegi halva naljana. Tõsiselt teemasid tuleb kindlasti tõsiselt võtta ja tagasivaadet 2006. aastasse võib uskuda. Kuid traditsiooniliselt on aprilli numbrisse ka väike nali peidetud, mis vaheldust pakkuma peaks.

Soovin kõigile rõõmsat naljakuud!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

2006. aasta parimad veisekasvatajad

Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES) valib parimat piima- ja lihaveisekasvatajat koostöös Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu, Veterinaar- ja Toiduameti, Jõudluskontrolli Keskuse, Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi, Eestimaa Põllumajandustootjate Keskliidu, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Põllumajandusministeeriumiga. Kui varem

valiti parimaid piimakarjakasvatajaid kahes grupis, siis sellest aastast valitakse parim piimakarjakasvataja ja parim lihaveisekarjakasvataja.

2006. aasta parimaks piimakarjakasvatajaks tunnistati **Ahto Vili (Torma Põllumajandusosaühing)** Jõgevamaalt ja parimaks lihaveisekarjakasvatajaks **Leino Vessart (OÜ Karitsu Rantšo)** Raplamaalt.

2006. aasta jõudluskontrollist

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollialuseid piimakarju oli 1475. Keskmise lehmade arv karjas oli 67,5 lehma.

2006. aasta oli tulemuslik. Aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Maakondadest oli parim Põlvamaa 7715 kg-ga. Kahes karjas saavutati aastalehma toodangu üle 11 000 kg piima: Lea Puuri Õunapuu talu lehmad lüpsid 11 907 kg ning OÜ Põlva Agro lehmad 11 145 kg piima. Suurima laktatsiooni piimatoodangu lüpsis EHF lehmadest Haavi – 16 794 kg, EPK lehmadest Loodi – 13 593 kg (mõlemad OÜ Põlva Agro), EK lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna – 9395 kg. Avo Kruusla lehm Õuni püstitas eesti punast tõugu lehmade eluajatoodangu rekordi – 96 539 kg.

2006. aastal pöörati JKKs suurt tähelepanu elektroonilise teenuse arendamisele. Loomapidajate seas said kiiresti populaarseks kontroll-lüpsi tulemuste edastamine Vissukese kaudu ja subkliinilise ketoosi võimalikku esinemist näitav analüüs.

Sigade jõudluskontrollis oli 1. jaanuari 2007. a seisuga 43 karja ja 17 380 siga. Viljakamad emised olid Ermo Sepa talus, kus elusalt sündis 11,9 põrsast pesakonnas. Kõige rohkem põrsaid pesakonnas võõrutati OÜ Pihlaka Farmis – 11,5. Sama farm oli ka emiste kasutamise efektiivsusest parim – karja keskmine toodanguindeks oli kõrgeim (25,5). Parimad emised viljakuse suhtelise aretusväärtuse järgi olid AS Ruixi Mõisas – 105,7, jõudluse suhtelise aretusväärtuse järgi OÜ Estpig Tännassilma farmis – 117,2.

Sigade jõudluskontrollis oli põhiohk suunatud andmete kvaliteedile. Loodi sigade põlvnemisandmete elektroonilise edastamise võimalus loomade müümisel ühest karjast teise. Rakendatud on andmete õigsuse kontroll kolmel tasandil – andmete sisestamisel Possusse, andmete kandmisel andmebaasi ja andmebaasis andmete vahel tekkivate seoste alusel. JKK ja ETSAÜ ühistööna valmis seemendusjaama kultide info dünaamiline avaldamine JKK andmebaasist aretusühistu koduleheküljel. Sellised uuendused on vähendanud ebaloogiliste andmete arvu miinimumini.

Uuendused

Esimesena Eestis võttis lüpsirobotid kasutusele AS Pakar Harjumaal 2006. aastal. Jõudluskontrolli toodanguarvutamise vajab robotlüpsil erikäsitlust. Kontrollpäeva (24 tunni) piimatoodangu, piima rasva-, valgu- ja karbamiidisisalduse ning somaatiliste rakkude arvu arvutamisel lähtume ICARi (Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee) soovitudest. Kontrollpäeva piimakoguse täpselt hindamiseks vajame vähemalt

14 viimase lüpsi algusaega ja lüpsikogust. Piimakomponentide sisalduse määramiseks on vaja võtta üks piimaproov. Kontrollpäeva piimavalgu- ja karbamiidisisaldus ja somaatiliste rakkude arv võetakse võrdseks selle ühe proovi analüüsitulemustega. Rasvaprotsendi hindamiseks kasutame hollandlaste (Peeters, Galesloot) poolt väljatöötatud regressioonvõrrandit. Võrrandi rakendamiseks on vaja teada

piimaproovi rasva- ja valgusisaldust, ajavahemikku kontroll-lüpsi ja sellele eelneva lüpsi vahel ning ajavahemikku kahe kontroll-lüpsile vahetult eelneva lüpsi vahel, piimakogust proovivõtul ja sellele eelneval lüpsil, päevi laktatsiooni algusest, laktatsioonikorda, proovivõtu kellaaega ja kuud.

Vastavalt kokkuleppele ei ole JKK-l õigust regressioonivõrrandit avaldada.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2006. aastal

1. jaanuaril 2007 oli jõudluskontrollis 99 596 lehma, mis moodustab 91,5% Eesti lehmadest. Lehmade arv on aasta jooksul vähenenud 1689 lehma võrra. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 73 629 (73,9%), eesti punast tõugu lehma 25 206 (25,3%), eesti maatõugu lehma 561 (0,6%) ning muud tõugu lehma 200 (0,2%).

Jõudluskontrollialuste piimakarjade arvu vähenemine jätkus ka 2006. aastal. 01.01.2007 oli karjade arv 1475, mis on 561 võrra vähem kui 01.01.2006. Kõige enam vähenes arv Pärnumaal (73 karja), Viljandimaal (69 karja) ning Saaremaal (64 karja).

Keskmine lehmade arv karjas on suurenenud 67,5 lehmali. Suurimad karjad on Järvamaal keskmiselt 131,7 lehmaga ning Jõgevamaal 104,1 lehmaga karjas ja väikseimad Hiiumaal 17,5 lehmaga ning Võrumaal 33 lehmaga karjas.

2006. aastal suurenes taas lehmade piimatoodang. Toodang lehma kohta tõusis 2005. aastaga võrreldes 353 kg võrra – aastalehma kohta saadi 6862 kg piima. Võrreldes tulemust 1993. aastaga, mil oli viimaste aastakümnete madalaim piimatoodangu tase, on toodang 13 aastaga kahekordistunud (1993. a 3428 kg).

Piimatoodang eesti holsteini tõul oli 7069 kg (+347 kg võrreldes 2005. aastaga) ning eesti punase tõul 6338 kg (+376 kg). Eesti maatõugu lehmade toodang oli 4394 kg, mis on 130 kg vähem kui 2005. aastal. Piimajõudluskontrollis olevad lihavedid ja lihavedide ristandid lüpsid keskmiselt 4008 kg piima aastalehma kohta. Antud number peaks panema loomapidajad mõtlema, kas ikka tasub selliseid lehma piima tootmiseks pidada.

Maakondadest olid 2006. aastal parimad Põlvamaa, Tartumaa, Lääne-Virumaa, Järvamaa ja Jõgevamaa (vt tabel 1).

Kõige enam suurenes toodang Valgamaal – 602 kg, järgnesid Tartumaa 541 kg ning Võrumaa 538 kg-ga. Hiiumaa lehmade toodang vähenes 2005. aastaga võrreldes 134 kg võrra.

9000 kg või enam piima saadi 2006. aastal kokku 16 karjas. See on kahe võrra rohkem kui 2005. aastal. 8001-9000 kg saadi 78 karjas, mis on 9 karja võrra rohkem kui eelmisel aastal. 7001-8000 kg saadi 190 karjas (+9).

Suurim piimatoodang aastalehma kohta oli karjades, kus oli 901-1200 lehma. Nende nelja karja keskmine piimatoodang oli 8964 kg. Madalaima toodanguga olid karjad, kus oli kuni 10 lehma – 5509 kg.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid: 3-7 aastalehma – Liivi Harma, Harjumaa (3-8727-4,07-355-3,44-300-656); 8-20 aastalehma – Luule Viisalu, Raplamaa (12-8980-4,46-

400-3,50-314-714); 21-50 aastalehma – Lea Puur, Viljandimaa (33-11 907-3,97-473-3,35-399-872); 51-100 aastalehma – Sirje Kornel, Lääne-Virumaa (65-9457-3,87-366-3,40-322-688); üle 100 aastalehma – OÜ Põlva Agro, Põlvamaa (1134-11 145-3,79-422-3,34-372-794).

16 000 kg piiri ületas 2006. aastal viis lehma, kes kõik lüpsavad OÜ Põlva Agro karjas. Suurima piimatoodangu saavutas eesti holsteini tõugu lehm Haavi, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg. Eesti punast tõugu lehmadest lüpsis laktatsiooni jooksul kõige enam OÜ Põlva Agro lehm Loodi (4. laktatsioon, 13 593 kg), eesti maatõugu lehmadest OÜ Sarapiku Piim lehm Põnna (4. laktatsioon, 9395 kg).

2006. aastal saavutati uus suurima eluajatoodangu rekord eesti punast tõugu lehmade seas. Avo Kruusla lehm Öuni on eluaja jooksul lüpsnud 96 539 kg piima. Siiani oli 93 787 kg-ga edetabeli tipus lehm Noorik, kes läks karjast välja juba 31. jaanuaril 1980. aastal. Eesti holsteini tõugu lehmadest, kes 2006. aastal karjas olid, on kõige enam piima eluajal tootnud AS Adavere Agro lehm Siili – 91 852 kg, eesti maatõugu lehmadest Ants Loit'i lehm Belinda 49 441 kg.

Esimese poegimise vanus on aastate jooksul paranenud. Kui 2001. aastal oli see näitaja 30,5 kuud, siis 2006. aastal juba 28,9 kuud. Põlvamaal ja Tartumaal poegivad lehmad esimest korda keskmiselt 27,5 kuu vanuselt, Läänemaal 31 kuu vanuselt.

Kinnisperioodi pikkus oli keskmiselt 75 päeva. See näitaja on viimaste aastate jooksul püsunud sarnasena, kõikudes 1-2 päeva võrra. Uuslüksiperiood on pikenenud 141 päevani. Võrreldes 2005. aastaga muutus uuslüksiperiood 4 päeva pikemaks.

Seoses uuslüksiperioodi pikenedisega on ka poegimisvahemik pikenenud. 2006. aastal oli see 421 päeva, 2005. aastal 416 päeva. Võrreldes 2001. aastaga on poegimisvahemik koguni 2 nädalat pikem. Kõige pikem oli poegimisvahemik eesti holsteini tõugu lehmadel – 426 päeva. Eesti punast tõugu lehmade poegimisvahemik oli 407 päeva, eesti maatõugu lehmadel 405 päeva ning muud tõugu lehmadel 391 päeva.

2006. aastal sündis jõudluskontrollialustes karjades 94 321 vasikat, mis on 1363 vasikat rohkem kui 2005. aastal. Surnultsündide osakaal on veidi vähenenud. 2006. aastal lõppes 7,1% poegimistest surnultsünniga, mis on 0,2% võrra vähem kui 2005. aastal. Esmaspoegimistest lõppes surnultsünniga 10,2%, mis on 0,4% vähem kui 2005. aastal.

Karjast läks välja 29 767 lehma. Peamisteks väljamineku põhjusteks olid udarahaigused (24,7%), järgnesid ahtrus (22,0%) ning jäsemete haigused (13,3%).

Udara tervise ja piima kvaliteediga on aastate jooksul palju tööd tehtud, kuid siiski ei vähene keskmine somaatiliste rakkude arv piimas (SRA) Eestis tervikuna. 2004. aastal oli SRA 386 000, 2005. aastal 385 000 ja 2006. aastal koguni 397 000. Maakondadest on suurim probleem somaatiliste rakkudega Ida-Virumaa (463 000), Viljandimaal (447 000) ning Harjumaa (424 000). Kõige parem on olukord Saaremaal (320 000), Valgamaal (352 000) ning Läänemaal (355 000).

Kvaliteetseim piim oli üle 9000 kg lüpsnud karjadel – SRA 301 000. Vähem kui 5000 kg piima lüpsnud karjade keskmine SRA ületas 400 000 piiri ning alla 3000 kg piimatoodanguga karjades oli SRA 690 000.

Parimad karjad SRA järgi olid 3-10 aastalehmaga karjadest Viive Jaani Läänemaalt (4 lehma, SRA 43 000), Viive Ling Saaremaalt (6 lehma, SRA 44 000) ja Harri Kommel Saaremaalt (8 lehma, SRA 50 000); 11-100 aastalehmaga karjadest Silva

Tabel 1. Lehmade piimatoodang maakondades

Jrk nr	Maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva %	Valku %	R + V kg
1.	Põlva	6116	7715	4,14	3,35	578
2.	Tartu	6198	7521	4,19	3,39	570
3.	Lääne-Viru	12 004	7256	4,07	3,36	539
4.	Järva	16 210	7210	4,14	3,34	540
5.	Jõgeva	10 417	7182	4,24	3,41	549
6.	Võru	3307	6888	4,28	3,32	523
7.	Ida-Viru	2249	6631	4,06	3,39	494
8.	Rapla	6577	6612	4,05	3,29	485
9.	Pärnu	11 042	6588	4,20	3,33	496
10.	Valga	3134	6542	4,19	3,40	496
11.	Harju	5379	6369	4,21	3,28	477
12.	Viljandi	7371	6070	4,27	3,38	464
13.	Saare	5525	6067	4,26	3,39	464
14.	Lääne	2729	5855	4,28	3,28	443
15.	Hiiumaa	690	5062	4,24	3,26	379

Maidre Pärnumaalt (karjas 16 lehma, SRA 95 000), Heli Suurna Raplamaalt (21 lehma, SRA 101 000) ja Rein Reigo Raplamaalt (11 lehma, SRA 104 000) ning üle 100 aastalehmaga karjadest Aardla Piimäuhistu Tartumaalt (133 lehma, SRA 162 000), Aivar Alviste Tartumaalt (121 lehma, SRA 180 000) ja AS Merix Kinnisvara Jõgevamaalt (174 lehma, SRA 196 000).

Loodame, et saame ka järgmisel aastal kirjutada headest tulemustest. Soovime kõigile piimatootjatele jõudu ja edu!

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Jõudluskontrolli tulemustest ICARi liikmesriikides

JKK Sõnumite lugejate seas läbi viidud küsitlusest selgus, et lugejaid huvitab ka see, mis toimub teistes riikides ja millisel tasemel on Eesti teiste riikidega võrreldes. ICAR (Rahvusvaheline Jõudluskontrolli Komitee) kogub oma liikmesriikidelt andmeid jõudluskontrolli olukorra ning tulemuste kohta. Tulemusi saab iga huviline vaadata aadressil www.icar.org. Kahjuks ei ole paljude riikide 2006. aasta näitajad veel registreeritud. Toome siin ära praeguseks ICARi kodulehel avaldatud andmed.

Riik	Lehmi jõudlus-kontrollis 01.01.06	Lehmi jõudlus-kontrollis %	Karjade arv 01.01.06	Keskmine karja suurus	Piimatoodang aastalehma kohta	
					2005	2006
Rootsi	331 069	85,0	6212	51,3	9040	9108
Taani	506 084	93,0	4708	108,0	8660	8778
Šotimaa	102 344		662	154,0	8416	8614
Põhja-lirimaa	94 918		799	118,0		7922
Tšehhi	407 348	96,3	2642	154,0	7032	7155
Eesti	101 285	89,8	2036	49,7	6509	6862
Austria	379 400	71,9	25 264	15,0	6507	6627
Austraalia	910 388	46,0	4746	192,0	6476	6626
Slovakkia	157 462	70,6	741	212,5	5927	6267
Läti	117 929	58,2	10 671	11,1	5084	5296

Andmete elektrooniline sisestamine!

Alates 2006. a novembrikuust saavad loomaomanikud esitada läbiviidud kontroll-lüpsi andmeid JKKle elektrooniliselt programmi Vissuke kaudu. Kuust kuusse on andmete sellisel viisil esitamine kasvanud. Kui 2006. a novembris esitati viie omaniku 625 lehma andmed, siis 2007. a veebruaris juba 23 omaniku 3835 lehma andmed. JKK on omalt poolt kontroll-lüpsi andmete edastamise võimalust pidevalt täiustanud, et seda kasutajale mugavamaks teha. Siinkohal juhime tähelepanu mõnele asjaolule ja soovitudele lüpsiandmete edastamisel.

- Piimakogus tuleb alati esitada 0,1 kg täpsusega.
- Kui kasutatakse lehmade jagunemist farmide-gruppide vahel, tuleb jälgida, et iga lehm (eriti esmaspoeginu) saaks kuuluma mingisse farmi või gruppi.
- Kui andmete sisestamisel kasutatakse ekraanile kuvatavat nimekirja, siis pole vaja midagi märkida nendele lehmadele, kellele piima pole ja proovi ei võetud (kinnislehmad, värskeltpoeginud). Haige tunnus märgitakse vaid neile, kellele ei saanud proovipäeval haiguse tõttu proovi võtta.
- Omanikud, kes teevad vahelduvat kontroll-lüpsi, peavad ise jälgima, et proovivõtmine kuust kuusse toimuks vaheldumisi kord õhtul, kord hommikul. Kellaaegade märkimisel tuleks jälgida, et need oleks reaalsed, näiteks kell 17.00 ei ole kindlasti hommikune aeg.
- Kui kontroll-lüps teostatakse ühel päeval, aga andmeid sisestatakse sel ja mitmel järgneval päeval, tuleb olla tähelepanelik, et vastavas lahtris oleks kontroll-lüpsi teostamise kuupäev, mitte sisestamise kuupäev.
- Sisestatud kontroll-lüpsi andmed säilivad esialgu sisestaja enda arvutis (nn märkmikus). JKKsse on nad soovitatav saata ühekorruga, sest jupikaupa saatmisel kipub ära ununema, mis on juba saadetud ja mis mitte.
- Pärast JKKsse andmete ärasaatmist omanik neid enam ise parandada ei saa.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andme-töötlusosakonna juhataja

Tähelepanu!

Jõudluskontrolli proovide võtmine peab toimuma "Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise meetodika" järgi.

Laboratooriumisse saadetak jõudluskontrolli piimaproov peab olema värske, visuaalselt puhas ja koguseliselt küllaldane (40 ml, piimanivoo pudelile märgitud kahe kriipsu vahel), et oleks võimalik kvaliteetselt määrata piima kvaliteedinäitajad.

Kui piima on normist **vähem**, siis:

1) ei ole õige konservaine kontsentratsioon piimaproovis (üks tablett on mõeldud 40 ml piimale) ja proovipudeli põhja võib moodustuda jogurtitaoline piimamass;

2) vajadusel (näiteks analüsaatori rikke korral) ei ole võimalik teha kordusanalüüsi.

Kui piima on normist **rohkem**, siis:

1) on raskendatud piimaproovi täiendav mehaaniline segamine operaatori poolt;

2) piimarasv jääb korgi külge ning tulemus ei väljenda piima tegelikku rasvasisaldust ja somaatiliste rakkude arvu.

Kui piimaproov on **must** (visuaalselt nähtavad mustuseosakesed) või **hapu**, siis:

1) analüüsitulemused ei väljenda piima tegelikke kvaliteedinäitajaid;

2) ummistub analüsaatori pipett ja halvemal juhul ka kogu voolusüsteem, mis toob kaasa vajaduse katkestada analüüsimine. Operaator peab täiendavalt pesema analüsaatori piima läbivoolusüsteemi, halvemal juhul selle lahti võtma, puhastama või vahetama piimavoolikud. Seejärel tuleb uuesti kontrollida analüsaatori korrasolekut kontrollpiimaga ja alles seejärel saab jätkata piimaproovide analüüsist.

Piimaproove ei utiliseerita enne kui piimaproovide kasti kõik proovid on analüüsitud ja analüsaatori töö õigsust on kontrollitud kontrollpiimaga. Harvad ei ole juhud, kui mittekvaliteetse piimaproovi tõttu tuleb uuesti analüüsida kogu kasti proovid (maksimaalselt 80 piimaproovi).

Seejärel võib üks must või hapu piimaproov seisata analüsaatori töö määramata ajaks.

Arvestades eeltoodut võib öelda, et piimaproovide õigeaegsel ja kvaliteetsel analüüsimisel on väga tähtis eeskirjade järgi proovide võtmine ja puhtad piimaproovid.

Eduard Punga

Analüüsides osakonna peatehnoloog

JKK uus teenus

Vastu tulles mitmete meie meesklientide soovidele alustab JKK selle aasta aprillist meeste jõudmisandmete kogumist. Projekti eesmärgiks on koostada andmebaas neist eesti meestest, kes jõuavad. Andmebaasi R-ossa kantakse nende meeste andmed, kes ei jõua või lihtsalt ei taha.

Eelmise aasta teises pooles läbi viidud pilootprojekti kontrollmõõtmiste tulemused näitasid, et meeste jõudmine sõltub põhiliselt tõust, vanusest, motivatsioonivormist ja tahtejõust. Et pisut illustreerida pilootprojekti tulemusi, toon siinkohal ära väljavõtte 01.01.2006 katseprotokollist:

1. Ants Tartumaalt jõudis tööle alles kell 9.15.
2. Ülo Pärnust jõuaks ära süüa 7 sardelli, oleks vaid õlut.
3. Mart Harjumaalt enam ei jõua.
4. Otto Valgast jõudis põgeneda.
5. Villu Jõgevamaalt jõuaks küll, aga ta ei viitsi.

Meie uue teenusega tutvuda ja oma jõudmisandmeid sisestada saate aadressil www.jkkeskus.ee/joudevmees/. Kõik jõudmisandmete kogujad peavad omama vastavat tunnistust, mille väljastavad JKK spetsialistid siis, kui jõuavad.

Meeldivat koostööd soovides,
Jõu-An Ikka
Projektijuht

JKK Sõnumite küsitlus

Jaauarikuu JKK Sõnumite vahelt leitud küsitluse täitis ja tagastas JKKle 245 inimest. Saime küsitlusest palju asjalikke ja huvitavaid ettepanekuid ning teemasid, mida üritame edaspidi JKK Sõnumite ja infolehtede väljaandmisel kajastada. **Aitäh kõigile küsitluse täitjatele!**

Õnn naeratas JKK saunalina loosimisel **Krista Karask** ile Ida-Virumaalt. **Palju õnne!**

JKK 2006. aasta arvudes

- JKK andmebaasis oli 31.12.2006 seisuga 141 906 sea, 2 461 168 veise ja 593 kitsse andmed.
- 2006. aastal sisestati JKKs 1 233 565 piimaveiste sündmust. Loomapidajad sisestasid elektrooniliselt 161 851 piimaveiste sündmust.
- Possu kaudu sisestati sigade andmebaasi 180 231 põlvnemise ja toodangu kirjet.
- Lihaveiste andmebaasi sisestati 10 227 sündmust.
- 31.12.2006 seisuga oli programmi Vissuke kasutajaid 431, Possu kasutajaid 45 ja Liisu kasutajaid 23.
- Sigade jõudluskontrolli alustas kolm ja lõpetas neli farmi. Piimaveiste jõudluskontrolli alustati 14 ja lõpetati 576 korral. Lihaveiste jõudluskontrolli alustati 40 ja lõpetati 102 korral.
- Klientidele korraldati üks seminar ja 16 infopäeva.
- Anti välja 371 veiste ja 43 sigade jõudlusandmete koguja tunnistust.
- Viidi läbi 33 seafarmi külastust, 565 piimakarja külastust ning teostati 165 järelkontroll-lüpsi (millest 114 olid esmakordsed ning 51 teistkordsed).
- JKK laboris analüüsiti 1,64 miljonit piimaproovi, mis on 136 666 proovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna teeb see 5500 liitrit piima kuus.
- JKK piimaproovide kogumise auto läbib iga kuu 315 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 10 720 kilomeetrit. 2006. aastal läbiti piimaproovide kogumisel ca 129 000 kilomeetrit, mis oleks ligikaudu 3,2 tiiru ümber maakera.
- Piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulub keskmiselt kaks päeva.
- Müüdi 105 398 veiste, 29 434 lammaste, 10 751 sigade ja 783 kitsede kõrvamarki ning 16 599 veiste, 1040 lammaste ja 21 kitsede asenduskõrvamarki.

Tööjuubelid

10. tööjuubel

01.06.2007 Malle Unt – zootehnik
Pärnumaal

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Oleme Jõudluskontrolli Keskuses viimastel aastatel töötanud andmete usaldusvääruse tõstmise nimel ja andmete täpsust kõikjal rõhutanud. Aasta tagasi saadud ICARi eritempli kasutamiseõigus oli Jõudluskontrolli Keskusele ühe olulise eesmärgi täitumine. Kui teenuse täpsus on saavutatud, siis järgmine samm on Jõudluskontrolli Keskuse jaoks töö teenuse kättesaadavuse nimel. Oluline aspekt on teenuse mugavus kliendile, tegemata järeleandmisi andmete usaldusvääruses. Oleme arendanud jõudluskontrolli süsteemi lambakasvatatajatele (Pässu), lihavesisekasvatatajale (Liisu) ning uuendanud sigade jõudluskontrolli andmekogumissüsteemi Possu näol. Õnneks on ka piimaveisekasvatatajatele mõeldud Vissuke pidevalt arenenud, kuid piimaveiste jõudluskontrolli süsteem tervikuna on mõnda aega olnud muutusteta.

Tänaseks on selged eesmärgid, mille suunas piimaveiste jõudluskontrolli teenust soovime arendada. Klientidele huvipakkumad on ehk jõudluskontrolli lihtsustamine ja elektrooniline andmevahetus. Kahjuks ei oska me keegi Jõudluskontrolli Keskusest täna lubada, millised uuendused või muutused on järgmiseks aastaks ellu viidud.

Kindel on aga see, et juba käesolevast kuust katsetame oma võimekust kiirendada teenust tasemeni „täna kogutud proovide vastused väljastame järgmisel päeval“. Loomulikult suudame sellist teeninduse taset pakkuda ainult siis, kui meile tulevad korrektselt täidetud paberid!

Loodan väga, et järgmiseks aastaks suudame lahendada aastaid probleemiks olnud andmevahetuse PRIAga, mille tulemusena kaoks ära andmete topeltesitamise vajadus.

Kuid ka siin kehtib vanasõna „tibusid loetakse sügisel“ ja eks meiegi oleme sügisel targemad.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Eesti piimatoodangu rekord**

Põlva Agro Osühingu lehm Võrgu ületas maikuus senise piimatoodangu rekordi koguni 741 kg võrra. Lehm Võrgu kolmanda laktatsiooni toodang oli 17 535 kg (22.06.06-3-17535-2.6-456-2.73-479-935), mis on Eesti lehmade seas läbi aegade suurim laktatsiooni piimatoodang. Võrgu isa on pull Etazon Lambro-Et, kes on kuulus oma tütarde kõrge piimatoodangu poolest.

Eelmine rekord kuulus Põlva Agro OÜ lehm Haavile, kelle teise laktatsiooni toodang oli 16 794 kg (15.01.06-2-16794-2.58-434-3.26-548-981).

JKK koostatud tabelis “Teadaolevad rekordlehmad läbi aegade” kuuluvad 16 esimest kohta Põlva Agro OÜ lehmadele.

Veiste andmebaasi saab laadida looma foto

Foto laadimine eeldab sisselogimist ID-kaardiga. Foto lisamiseks otsite veiste andmekogus vastava looma ja kui sellel loomale ei ole varem pilti esitanud, siis avaneb tabeli allosas link Lisa pilt. Pildi ülesripitaja saab oma pilte asendada ja kustutada oma pildi vaatamisel põlvnemisandmetes või veiste andmekogus vajutades .

Tagamaks piltide õigsust on fotode riputamine võimalik ID-kaardiga sisenedes ning teiste kasutajate pilte ei saa muuta ega kustutada.

Fotode avaldamise eesmärk on kiire ülevaate saamine lehma või pulli välimikust.

Uued analüsaatorid

JKK ostis Taani firmalt Foss Analytical A/S piimas üldbakterite arvu määramiseks analüsaatorid BactoScan FC 100 ja BactoScan FC 50. Analüsaatorid toolikusega vastavalt 100 ja 50 proovi/tunnis, töötavad läbivoolu tsütomeetria põhimõttel. Praegu toimub analüsaatorite paigaldamine ja kalibreerimine.

Seadmete vahetamise tingis asjaolu, et samast firmast 1999. a ostetud eelmise põlvkonna analüsaatoritele ei toodeta enam tagavaraosaid ja proovide analüüsimiseks vajalikke kemikaale.

Elektroonilised kõrvamärgid nüüd ka Eestis

Jõudluskontrolli Keskus tellis maikuus esimesed elektroonilised kõrvamärgid. Tellitud kõrvamärkide näol on tegemist katsepartiiga. Elektrooniliste kõrvamärkide (edaspidi EID) kasutamist igapäevatoös katsetatakse AS Tartu Agro Vorbuse farmis koostöös DeLaval ASiga.

EID märk sarnaneb väliselt põrsaste märgistamisega kasutatavale nn nõobile. Kõrvamärgis on andmekandja, millesse on salvestatud looma registrinumber. Lisaks salvestatud infole on looma registrinumber kõrvamärgile ka trükitud. Seega on looma võimalik identifitseerida nii spetsiaalset lugejat kasutades kui visuaalselt.

Elektroonilistel kõrvamärkidel on mitmeid eeliseid. Pärast sündi pannakse loomale paremasse kõrva tavapärase kõrvamärk ning vasakusse kõrva andmekandjat sisaldav kõrvamärk (EID). Märgistamiseks sobivad praegu kasutusel olevad aplikaatorid.

Kui farmi tehnoloogia toetab EID lugemist, ei ole edaspidi noorloomadele ja lehmadele enam eraldi respondereid vaja kasutada. Loom identifitseeritakse EID märgi kaudu ning kaob vajadus kasutada igapäevatoös lisaks inventari- ja/või registrinumbrile ka respondri numbrit.

Maailmas on EID märgid kasutust leidnud loomade identifitseerimisel automaatsõõtjate ja -jootjate puhul, loomade sorteerimisel, loomade kaalumisel, identifitseerimisel lüpsiplatsil nii tavalüpsi kui kontroll-lüpsi käigus ning lihatööstustes.

JKK on teinud Põllumajandusministeeriumile ettepaneku seadusandluse muutmiseks, et Eestis seadustada EID kõrvamärkide kasutamine.

Täidetud laudakaardi tellimine

Alates juulikuust on Jõudluskontrolli Keskusest võimalik tellida põlvnemisandmetega laudakaarte.

Täidetud kaardi hind on 2 krooni, kaartide tellimiseks palume pöörduda klienditeenindajate poole.

Taani jõudluskontrollist

Maikuuks käisid JKK töötajad tutvumas Taani piimaveiste jõudluskontrolliga. Taani sai külaskäiguks valitud põhjusel, et jõudluskontrolli tehakse sarnaselt Eestiga B-meetodil ning farmeritele pakutakse kõrgetasemelist jõudluskontrolli teenust.

Taanis on 550 000 lehma ning 5000 karja. Jõudluskontrollis on 96% lehmadest. Piimatoodang lehma kohta oli 2006. aastal 8778 kg, rasvasisaldus 4,31%, valgusisaldus 3,43%.

Farmid on perefarmid, keskmine suurus 110 lehma ja 100 hektarit. Piimakvoot karja kohta on keskmiselt 840 000 kg. Peamine kasvatatav piimatõug on taani holstein (72%), järgnevad džörsi (12%), taani punane (8%) ja punasekirju holstein (1%).

18,6% karjadest on suurusega kuni 50 lehma, 28,2% karjades on 51-100 lehma, 43,7% karjades 101-200 lehma, 6,2% karjades 201-300 lehma, 1,2% karjades 301-400 lehma. 11 karjas on 401-500 lehma ning 10 karjas rohkem kui 500 lehma. Keskmine karja suurus on kümne viimase aasta jooksul kahekordistunud.

Pidamisviisidest on valdav vabapidamine — 550 karjas on lüpsirobot, ca 3500 karjas lüpsiplats ning ca 1000 karjas peetakse lehma lõas.

RYK (*Registrering og YdelsesKontrol*) — asutus, mida külastasime — pakub piimaveiste jõudluskontrolli teenust kogu riigis ning on iseseisev organisatsioon Taani Veisekasvatuse Föderatsiooni omanduses.

RYK ülesanded on:

- ◆ loomade registri pidamine,
- ◆ kõrvamärkide administreerimine,
- ◆ piimajõudluskontroll,
- ◆ vastutab andmete kogumise eest,
- ◆ vastutab andmete kvaliteedi eest.

Jõudluskontrolliorganisatsioonis on tööl kokku 55 täisajaga töötajat, kellest 43 on kontrollassistendid (tehnikud). Tehniku ülesandeks on kontroll-lüpsi seadmete ja piimaproovide transport ja andmevahetuse korraldamine. Lisateenusena pakutakse ka kontroll-lüpsi tegemist (ca 10 kontroll-lüpsi kuus). Tehniku piirkond koosneb keskmiselt 110 karjast ning ta külastab 10 karja päevas (5 karjal võtab kontroll-lüpsi vahendid ja andmed ning 5 karjale viib kontroll-lüpsi vahendid). Kontroll-lüpsi ametlikuks seadmeks on Tru-Testi elektrooniline piimameeter, mis mõõdab piimakoguse ning võtab piimaproovi (erandiks on lüpsirobotiga karjad, kus on kasutusel spetsiaalne proovivõtutehnoloogia ning lüpsiplatsid, kus on kohapealsed piimameetrid), Tru-Testi *DataHandler* ning ribakoodiga piimaproovipudelid. Kontroll-lüpsil identifitseeritakse lehmad, *DataHandleri* abil ühendatakse lehm ja piimaproovipudeli ning kontroll-lüpsi info. Kontroll-lüpsi lõppedes kontrollitakse andmed ja parandatakse vead, misjärel saadetakse andmed keskusesse.

Piimaproovid transporditakse laborisse, mis teenindab kogu riiki. Piimalabor on eraettevõtte, mis kuulub Eurofinsile ning jõudluskontrolliorganisatsioonil ja farmeritel osalus selles ettevõttes puudub. Piimaproovist analüüsitakse rasva, valgu, laktoosi ja karbamiidisisaldus ning määratakse somaatiliste rakkude arv. Vajadusel kasutatakse jõudluskontrolli piimaproovi ka haigustekitajate kindlakstegemiseks (*Salmonella Dublin* ning paratuberkuloos).

Jõudluskontrolli teenuse eest maksab 100% ulatuses farmer.

Loomade märgistamiseks on kasutusel ka elektroonilised kõrvamärgid, mis võimaldavad looma kiiresti identifitseerida. Lähiajal on Taanis plaan 100% üle minna elektroonilisele identifitseerimisele ja seda eelkõige tapamajade soovil, kellel

võimaldab see oma tööd automatiseerida loomade vastuvõtul.

Loomade andmebaas kuulub Taanis farmerite organisatsioonile ja seda kasutavad erinevad organisatsioonid andmete sisestamiseks ja andmete saamiseks. Kasutusel on personaalarvutiprogrammid, internetipõhised programmid ja PDA(piuharvuti)-programm KvikKoen. Lisaks on võimalik andmeid edastada ka paberil või telefonitsi. Andmete vahetus toimub ka erinevate farmi *management* programmidega. Andmete edastajateks on farmerid, piirkondlikud kontorid, laborid, veterinaarid, seemendusjaamad/seemendajad, piimatööstused, lihatööstused.

Lisaks piimaveiste andmetele sisaldab andmebaas ka taimekasvatuse, seakasvatuse ja ökonoomika andmeid.

PDA-programm KvikKoen on tehtud farmeritele ning võimaldab kiiremat ja täpsemat andmevahetust. Programm võimaldab kasutada alati aktuaalseid andmeid (ainus eeldus on internetiühendus). Puudusena toodi välja probleeme interneti ühendusega farmides ja riistvara (piuharvutite) oodatust halvemat kvaliteeti ja töökindlust.

Taanis nähtu ja kuuldu tekitas palju mõtteid, mida Eesti jõudluskontrolli arendamisel kasutada.

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

ICARi üldkoosolekVeronas

Seekordne Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR) üldkoosolek toimus Itaalia kuulsas linnas Veronas. Üldkoosolek erines varasematest eelkõige seetõttu, et koosolekule järgnes praktiline seminar jõudluskontrolli läbiviimisest. Toimus ka ICARi juhatuse koosolek, kus jätkus viimaste aastate aktuaalne arutelu ICARi kvaliteedimärgi olemuse üle. Eelmisel aastal sai Jõudluskontrolli Keskus kvaliteedimärgi *ICAR Special Stamp*, mille uuendamine vanade reeglite kohaselt polnud vajalik. Sellest aastast alates annab ICAR välja uut kvaliteedimarki *Certificate of Quality*, mis kehtib kolm aastat.

Ühe uuendusena on käivitumas ka projekt “Interbeef”, mis on rahvusvaheline lihaveiste ühise hindamise projekt. Projektile kulutatakse käesoleval aastal kokku 80 000 eurot (mida loodetakse projekti käivitumisel tagasi teenida).

Suurim muutus ICARis oli, et alates sellest aastast võivad ICAR liikmeks astuda lisaks jõudluskontrolli organisatsioonidele ka tootmisettevõtted (nt kõrvamärkide või lüpsitehnika tootjad). Sellise muudatusega soovitakse parandada koostööd tootmisettevõtetega, samas annab see jõudluskontrolliorganisatsioonidele võimaluse olla kursis uuendustega.

Praktilise seminari võib alateemade kaupa jagada neljaks.

1. Tootmisettevõtete uuendused, millest ambitsioonikaaim oli firma SAE Afikim poolt tutvustatud farmi piimaanalüsaator, mida huvilistel õnnestus viimasel päeval Bologna Ülikooli katsefarmis töötamas näha. Ambitsioonikus seisnes analüsaatori väiksuses ja faktis, et seade on lüpsiagregaadi üks osa.

2. Parimad kogemused jõudluskontrolli läbiviimiset, kus tutvustati Kanada ja Taani jõudluskontrolli süsteeme ning ühe USA jõudluskontrolliorganisatsiooni piimalaborite lihtsaid tööpõhimõtteid (nt labor töötab kuni proove on).

3. Konkurentsist organisatsioonide vahel ning organisatsiooni arengutest konkurentsi tingimustes rääkisid Suurbritannia, USA ja Hollandi esindajad. Nenditi, et vahemaad ei ole tänapäeval määravad, mida tõestab Hollandi soov teha jõudluskontrolli ja juhtida aretust Hiinas.

4. Väliteenistuse ja assistentide koolitusest olid ettekanded

Suurbritannia, Itaalia, Soome, Iirimaa ja USA esindajatelt. Läbivaks jooneks ettekannetes oli probleem inimeste leidmisega ja eelkõige fakt, et noored ei soovi seda tööd teha. Samas on üldine suund karjade suurenemise suunas ja infotehnoloogia kiire areng, mis annab võimaluse tööd farmis lihtsustada.

Kõik ettekanded on kättesaadavad ICARi kodulehel: http://www.icar.org/%5Cpages%5C2007_annual_meeting.htm.

Järgnevalt mõtteid erinevatest sõnavõttudest.

- Lüpsitehnoloogia uuendamisel tuleks mõelda ka kontrolllülpi läbiviimisele ja piimameetrite asukohale (piimameetrid ei peaks asuma liialt kõrgel või madalal, mis töö ebamugavaks teeb). Probleem on eriti tõsine A-kontrolliga riikides, kus assistendid võtavad proove iga päev.

- Riigi rolli vähenemine jõudluskontrollis on olnud ja on üldine trend.

- Jõudluskontroll peab olema võimalikult lihtne ja mugav, kuid samas täpne.

- Organisationsioonide omavaheline konkurents tiheneb, vajadus on teenuse hinda odavana hoida ja leida odavamaid tehnoloogiaid.

- Infotehnoloogia areng — andmete edastamisel on kasutusel internetiprogrammid, personaalarvutiprogrammid ja pihuarvutite programmid. Näiteks Soomes (karja keskmine lehmade arv ainult 23) on sügisest mobiililahendus andmete edastamiseks.

- Suund on paberivaba teenuse suunas.

- Karjade arv väheneb, kuid karja keskmine suurus on pidevas suurenemises.

- Assistentide oskuste juures on kasvava tähtsusega tehniliste/infotehnoloogiliste teadmiste olemasolu.

- Piimaproovide kasutamine ka muude analüüside tegemiseks (vajalik on piimaproovide ühene identifitseerimine).

- Universaalsemad laborid — ühes laboris jõudluskontroll, veterinaaria, sööt, muld, vesi jne.

- Teenuse aja vähendamine — kuidas vähendada kontrolllülpi ja vastuste vahelist aega.

Kaivo Ilves
Direktor

Tähelepanu!

01. juunist 2007. a. võttis Eesti Post külade jaoks kasutusele uued postiindeksid. Iga küla sai oma individuaalse indeksi kui seda veel ei olnud. JKK klientide andmebaasis on üle 4000 küla, neist enamiku postiindeks muutus. JKK andmebaasis muutmise aluseks olid vald ja küla ning küla nimi pidi esinema kliendi aadressväljas. Muutmata jäid nende klientide indeksid, kes olid palunud oma kirjad saata mujale kui külanimest moodustatud aadress (neid on üle 200). Osadele taludele on Eesti Post andnud eriindeksi, mis erineb küla n-ö üldindeksist.

Kui on kliente, kes on omale Eesti Postist tellinud indeksi või kelle indeks on JKK andmebaasis vale, palume sellest teatada oma maakonna zootehnikule või klienditeenindajale.

Kui Teile väljastatud arvel on kirjas: “Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile”, siis seda arvet **ei ole vaja JKKle uuesti maksta**. Kuna mitmed kliendid on seda siiski teinud, on neil tekkinud ettemaks.

Sellega seoses palume Teil pöörata tähelepanu arvel olevale tekstile, kus on **ettemaksu olemasolu korral** kirjas selle suurus. See on summa, mille võrra võite käesolevat arvet **vähem tasuda**. Küsimuste tekkimisel helistage raamatupidamisse numbril 738 7704.

Piima analüüsitulemuste vaatamine Jõudluskontrolli Keskuse kodulehel

Piimatootjatel on võimalus vaadata piimatööstuste võetud piimaproovide analüüsitulemusi internetist koheselt pärast analüüsitulemuste edastamist piimatööstustele. Selleks tuleb minna JKK kodulehele aadressiga www.jkkeskus.ee ja valida menüüst **Labor** või **Vissuke**.

Valides **Labor**, tuleb edasi valida **proovide tulemused** ja siis **Piimatootjale**. Sisestades piimatööstusest Teile antud kasutajanime ja salasõna, avatakse rakendus, kus täites koodivälja 8-kohalise koodiga (sama numbri kleebib proovivõtja **laudas** piimaproovipudeli kaanele), vaadeldava perioodi alguse- ja lõpuvälja kuupäevadega kujul PPKKAA ja vajutades väljale **Täida päring** kuvatakse ekraanile aken analüüsitulemustega.

Tähelepanu! Kuupäevade välju täites ei tohi päeva, kuu ja aastanumbrite vahele panna punkti ega teisi märke.

Analüüsitulemused on esitatud tabeli kujul proovide analüüsimise ajalises järjekorras. Kuupäev ja kellaaeg näitavad piimaproovis üldbakterite arvu määramise aega. Tuleb mees pidada, et ajavahemik piimaproovi võtmisest piimatootja farmist kuni proovide analüüsimiseni ei tohi ületada 36 tundi. Seetõttu võivad erineda ka proovide võtmise ja analüüsimise kuupäevad.

Tabelis on toodud üldbakterite (bakterid) ja somaatiliste rakkude (som.rakud) arvu analüüsitulemus määratud kuupäeval ning bakterite (2 jooksva kuu) ja somaatiliste rakkude (3 jooksva kuu) geomeetrilised keskmised.

Pidurdusainete väljal 0-ga märgitu näitab pidurdusaineteta piima ja 1-ga viitab pidurdusainete (antibiootikumid, pesu- või desinfitseerimisained) olemasolule piimas. Pidurdusaine esinemisel läheb automaatselt e-kiri piirkondlikule veterinaarinspektorile.

Järgneb külmumistäpi lahter, mille arvuline väärtus võiks olla suurem kui 0,520. Tegelikult määrab piima kvaliteedi võõrvee olemasolu või mitteolemasolu piimas. Seda ei kajasta labori väljastatav külmumistäpp. Võõrvee olemasolu selgitamiseks toorpiimas puudub Eestis kord.

Piima valgu-, rasva-, ja laktoosisaldused on väljendatud protsentides. Ebaloosulikul kõrge või madal piima rasvaprotsent viitab valesti võetud piimaproovile, reeglina mitteküllaldasele segamisele enne proovi võtmist. Piima urea (karbamiidi) sisalduse ja piimavalgu protsente kõrvutades on võimalik otsustada lehmade söötmise üle.

Tabeli viimases lahtris on välja arvatud piima rasvata kuivaine %, mis saadakse piima valgu- ja laktoosisalduse ning piima keskmise mineraalainete sisalduse 0,7 liitmisel ja peab olema suurem kui 8,5.

Soovides korrata või muuta päringu ajavahemikke, tuleb vajutada **Võimalus teha uus päring**, mis kuvab ette uuesti päringute akna.

Tulemuste vaatamisel **Vissukesest** tuleb samuti programmile teada anda piimatööstusest Teile antud kasutajanimi(d) ja salasõna(d) valides rippmenüüst **Üldised** ja edasi juba järjestikku **Meierei proovid** ja **Seadistamine**.

Eduard Punga

*Analüüside osakonna
peatehnoloog*

Vissi konkursid

1. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2007, kus osales 12 loomaomanikku 58 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Liisu. JKK autasustas traditsiooniliselt esmaspoeiginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeiginud grupi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Immi, II koha OÜ Kõpu PM lehm Egiptus ja III koha võitja OÜ Vaimastvere Agro lehm Ripsi.

Saarte Viss korraldati 15. juunil Upal. Osales 11 loomaomanikku 39 loomaga. Eesti maatõu Vissiks sai Liia Sooääre Ürsi. Punase tõu Vissi tiitli pälvis Kärļa PÜ lehm Mella. Holsteini tõi Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm Reedik, kes valiti ka Saarte Vissiks.

EPK konkursil valis kohtunik parima loomaesitleja, kelleks sai Tartu Agro'st Tiina Rodim. Saaremaal olid valijateks JKK töötajad ja parimaks tunnistati Mereranna OÜ lüpsja Eerika Remmelg.

JKK tunnustab kõiki osalejaid!

Läti liitus Interbulli hindamisega

Viimastel aastatel on kolleegid Lätist aktiivselt arendanud lüpsikarja geneetilise hindamise süsteemi.

Sarnaselt meiega otsisid nad Saksamaalt hetkel kõige kaasaegsema hindamismudeli kasutuslitsentsi. Selle konkreetse mudeliga toimub jõudlustunnuste ja udara tervise tunnuste hindamine Saksamaal ja Austrias ning alates möödunud aasta novembrist ka Eestis. Uue hindamismudeli juurutamise ja vastava testlahenduse eduka läbimise järel sai Lätist käesoleva aasta maikuu hindamisel uus liige Interbulli jõudlustunnuste hindamisel nii holsteini tõugude kui ka punaste tõugude grupis.

Õnnitleme Läti kolleegi selle aretuseks olulise tähise saavutamisel!

Kliendiküsitluse tulemustest

Märtsikuus said paljud kliendid JKKst saadetud küsitluslehed, milles uurisime rahulolu pakutavate teenustega ja klienditeenindusega. Täidetud küsimustikke saabus tagasi täpselt 100. Kõige enam oli vastajaid Lääne-Virumaalt, Raplamaalt ja Võrumaalt. Vastajate karja suurus oli alates 4 lehmast kuni 1200 lehmani. **Aitäh kõigile küsitluslehe täitjatele!**

Tulemusi vaadates oli heameel tõdeda, et vastajad on JKK teenusega rahul. Kõige kõrgemalt hinnati teeninduse taset JKK piimalaboris ning maakonnaspetsialistide kompetentsust. Madalaim oli rahulolu piimatööstuste proovide analüüsitulemuste väljastamiskiirusega, kuigi ka siin oli keskmine hinne suurem kui 4. Oleme püüdnud väljastamiskiirust parandada, kiirendades nädala lõpus analüüsitut proovide tulemuste edastamist.

Küsitluse üks eesmärke oli teada saada, mida loomapidajad JKKlt praegusele teenusele lisaks ootavad. Saime asjalikke ettepanekuid, mida püüame tulevikus arvestada. Teie ettepanekud ja soovid JKK teenuse veel paremaks muutmiseks on ka edaspidi teretunud.

Suur tänu südamlike soovide ja tervituste eest, mis olid paljudele küsitluslehtedele kirjutatud! Seekord naeratas Fortuuna JKK saunalina loosimisel Pilvi Merisalu'le Võrumaalt. **Palju õnne!**

Muhedat

“Juku, kui aedikus on 20 lammast ja üks aiaaugu kaudu sealt välja pääseb, siis kui palju lambaid jääb aedikusse?”

“Mitte ühtegi.”

“Ikka 19 jääb, sa ei tunne üldse aritmeetikat.”

“Vabandust õpetaja, tunnen küll aritmeetikat, Teie lihtsalt ei tunne lambaid.”

Raamatupidamise telefoninumber

JKK raamatupidamisega saab ühendust otsenumbril 738 7704. Kui helistate numbril 738 7700, siis referent suunab Teie kõne raamatupidajale.

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Hea klient!

Paljud nimetavad praegust ajastut infotehnoloogia ajastuks ja tänaseks on kõik loomapidajad, eriti veel Jõudluskontrolli Keskuse kliendid, kokku puutunud erinevate registrite või andmebaasidega. Üldiselt suhtuvad inimesed andmebaasidesse teatava aukartusega ja ehk isegi teatava hirmuga, et neis leidub kõikvõimalikku infot meie ja meie tegevuse kohta.

Huvitava väljakutse pakkus mulle mõni aeg tagasi Maalehe ajakirjanik Heli Raamets, kes tundis huvi maailma suurima piimatoodanguga lehma vastu. Kusjuures asja tegi lihtsamaks asjaolu, et ta ei täpsustanud, kas huvi pakub päeva-, laktatsiooni- või eluajatoodang.

Teda huvitas, et kas Eestimaal juba paarkümmend aastat räägitud müüt Kuuba rekordlehmast vastab tõele või mitte.

Olin maailma suurima piimatoodangu üle varemgi mõtisklenud, kuid vastus puudus, õigemini ei olnud ma sellega põhjalikult tegelenud. Igatahes peaks teoreetiliselt olema JKK antud küsimusele õige vastaja ja nii tuli küsimusele vastus leida.

Olles tuttav Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee ICARi tegevuse ja inimestega, siis alustasin ma otsinguid just sealt. Saatsin järelepärimise organisatsiooni juhtfiguuridele, kuid kahjuks keegi neist täpset vastust ei teadnud. Seejärel eeldasin, et selline rekord peaks kuuluma holsteini tõugu lehmale ja võtsin ühendust Maailma Holstein Friisi Föderatsiooniga, kus minu kurvastuseks küsimusele vastust samuti ei teatud.

Kõik teavad või eeldavad, et rekordtulemus pärineb Põhja-Ameerikast, kuid täpsem info puudub tänaseni.

Õnneks teame kõrgemaid piimatoodangu andmeid Eesti kohta:

- kontrollpäeva toodang 76,8 kg,
- 305-päevane laktatsioon 17 535 kg,
- eluajatoodang 129 648 kg.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Kõrvamärgid koju kätte piimaprooviautoga!**

Alates oktoobrist pakub Jõudluskontrolli Keskus loomapidajale kõrvamärkide kätetoimetamiseks uut teenust – transporti piimaproovide kogumisautoga. Kuna piimaproovide auto sõidab paljudele loomapidajatele lausa lauda juurde, jääb ära kõrvamärkide tõttu postiasutusse, maakonnakeskuse või Tartusse sõit ning kõrvamärkide ning nende transporti eest saab tasuda ülekandega.

Kõrvamärkide tellimiseks helistab loomapidaja JKKsse (tel 738 7762) ja teeb valiku Eesti Posti või JKK piimaprooviauto vahel. JKK registripetsialist vaatab, millal kogutakse kliendi piimaproovid ning teavitab kõrvamärkide tellijat proovide kogumisajast ja -kohast. Kui kliendile see koht ja aeg sobib, registreerib registripetsialist tellimuse.

Kui kõrvamärke on vaja kiiremini saada, on registripetsialistil võimalus vaadata, millised piimaringid läbivad veel lähikonda sobival ajal. Kui leitakse sobiv koht ja aeg, registreeritakse tellimus andmebaasis.

Kõrvamärkide tellimusi transportiks piimaprooviautoga võetakse vastu piimaringile eelneva päeva lõunani, et JKKs jõutakse tellimus komplekteerida.

Kõrvamärkide kättesaamiseks peab tellija olema kokkulepitud kogumispunktis õigeaegselt. Autojuht võtab paki üleandmisel loomapidajalt või tema esindajalt allkirja märkide kättesaamise kohta. Kui klienti nimetatud ajaks kogumispunktis ei ole, tuuakse kõrvamärgid JKKsse tagasi ning saadetakse tellijale postiga. Sellisel juhul maksab loomapidaja nii transportikulu kui postikulu. Seega tasub kõrvamärkide kättesaamise aega meeles pidada, et mitte liigselt raha kulutada.

Kõrvamärkide transport on tasuline: 1 – 5 kõrvamärgi kohaletoimetamine maksab 25, 6 – 20 kõrvamärki 30, 21 – 50 kõrvamärki 35, 51 – 100 kõrvamärki 40, 101 – 200 kõrvamärki 45, 201 – 300 kõrvamärki 60, 301 – 500 kõrvamärki 75, üle 500 kõrvamärgi 100 krooni. Hinnad sisaldavad käibemaksu.

Transportiteenust pakub JKK praegu vaid esmaste kõrvamärkide tellimisel mandril asuvatele klientidele.

Asenduskõrvamärgid peab loomapidaja kätte saama 20 päeva jooksul tellimuse esitamisel. Et piimaprooviauto sõidab loomapidaja juurest läbi tavaliselt korra kuus, ei ole JKKl võimalik kindlustada asendusmärkide õigeaegset kohaletoimetamist.

Kõrvamärkide transportiteenust saavad kasutada kõik JKK lepingulised kliendid – nii piimaveiste, lihaveiste kui sigade jõudluskontrolli tegijad. Uue teenuse eelised on:

1. Teil ei ole vaja kõrvamärkide kätte saamisel sularahaga arveldada.
2. Kui Teie laudas on proovide kogumispunkt, siis tuuakse märgid lauta kohale ja Te ei pea postkontorisse minema.
3. Suurematel karjadel on võimalus tellida kuni 500 kõrvamärki ühe pakina.
4. Tellides kõrvamärgid kätte piimaproovide autoga, on kõrvamärkide transport pisut odavam.

SMS teenuse tellimise karidest

Jõudluskontrolli Keskus on kaks kuud pakkunud loomapidajatele võimalust saada mobiilile lühisõnum kontroll-lüpside ja/või meiereiproovide tegemise kohta. Teenust saab tellida Vissukeses. Teenuse seadistamisel oleme täheldanud järgmisi probleeme.

▪ Telefoni seadistamine on jäetud „Kinnitussõna ootele“. Kinnitussõna saab mobiiltelefonist. Kuivõrd soovime olla kindlad, et loomapidaja antud mobiili number on korrektne, siis saadame sellele numbrile katseks SMSi, mis sisaldab juhuslikult genereeritud arvu – kinnitussõna. Kui kinnitussõna on kaduma läinud või ei ole ekslikult antud mobiilinumbrile tõttu üldse saadud, siis kustutage „kinnitussõna ootel“ rida ära ja seadistage telefon uuesti.

▪ Mobiil on seadistatud korrektselt, aga teateid ikka ei tule. Veenduge, et teadete tellimine on ikka tehtud – soovitud lahtritesse on pandud „linnukesed“.

▪ Ei saa tellida meiereiproovide teateid. Kas te näete Vissukeses meiereiproovide vastuseid? Kui ei, siis seadistage kõigepealt see ära, mille peale lisandub tellimise lehel meiereiproovide tellimise veerg ja lülitage teenus sisse.

Piim, euronormid ja raha

Peame loomulikuks, et poelettidel on saadaval suures valikus kvaliteetseid piimatootmeid. Selle üheks eelduseks on kasutatav kvaliteetne toorpiim. Euroopa Liidu õigusaktidega on toorpiimale kehtestatud ühtsed kohustuslikud nõuded, mis peavad tagama kõigile piimatoodete kasutajatele toidu ohutuse.

Nendeks õigusaktideks on 1. jaanuaril 2006 kõigis EL liikmesriikides rakendunud kolm Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsekohalduvat määrust:

1) 852/2004/EÜ, mis kehtestab üldnõuded toiduainete hügieeni kohta;

2) 853/2004/EÜ, mis kehtestab loomset päritolu toidu hügieeni erireeglid;

3) 854/2004/EÜ, mis kehtestab erieeskirjad inimtoiduks ettenähtud loomsete saaduste ametlikuks kontrolliks.

Järgnevalt nendest pikkadest dokumentidest mõned piimatootmisega seotud punktide mõtted, mida peaks teadma.

Määrus nr 852 ütleb, et esmane vastutus toidu ohutuse eest lasub toidukäitlejal, kelleks on ka piimatootja. Selles on toodud ka hügieeni üldsätted esmatootmise, heade hügieenitavade ja hügieeni üldnõuete kohta, samuti nõuded seadmetele, veevarustusele, isiklikule hügieenile ja söötadele piimatootmises.

Määrus nr 853 kehtestab valdavale osale loomset päritolu toidule käitlemise täpsed hügieeninõuded, sealhulgas ka toorpiima tootmisele ja kvaliteedile. Määruses esitatakse sanitaarnõuded toorpiima tootmisele, hügieeninõuded piimafarmile, nõuded ruumidele ja seadmetele, hügieeninõuded lüpsil, piima kogumisel ja transpordi ajal ning töötajate hügieeninõuded. Ka on toodud nõuded toorpiima kvaliteedile, selle kontrolli võimalike läbiviijate loetelu, kontrolli korraldus ja toidukäitlejate kohustus neid nõudeid täita. Lisa III, IX jao, I peatüki, III osa punkt 3 ütleb, et lehma toorpiima bakterite koguarv ei tohi ületada **100 000 kolooniat milliliitris kahe jooksva kuu geomeetrilise keskmise arvestuses ja somaatiliste rakkude arv 400 000 somaatilist rakku milliliitris kolme jooksva kuu geomeetrilise keskmise arvestuses.**

Punkt 4 sätestab, et üksikute antibiootiliste jääkainete kogused või antibiootiliste jääkainete koguhulk ei tohi ületada lubatud maksimaalväärtusi.

Punkt 5 kehtestab, et juhul kui toorpiim ei vasta määruse punkt 3 ja/või 4 nõuetele, siis peab toidukäitleja, meil reeglina piimatööstus, teavitama pädevat asutust ja rakendama asjakohaseid meetmeid olukorra parandamiseks.

Määrus nr 854 kehtestab eeskirjad inimtoiduks ettenähtud loomsete saaduste ametlikuks kontrollimiseks. Need eeskirjad näevad ette ka määrusega nr 853 piimatootmisettevõtetele ja toorpiimale esitatud hügieeninõuete täitmise kontrolli.

Määruse IV lisa II peatüki punkt 2 ütleb, et kui piimatootja ei ole kolme kuu jooksul alates pädeva asutuse esimesest teavitamisest suutnud viia toorpiima vastavusse määruse 853 III lisa, IX jao, I peatüki, III osa punkti 3 nõuetega, siis peatatakse toorpiima tarnimine ettevõttest.

Peatamine jääb kehtima kuni piimatootja **ei tõenda ise**, et toorpiim vastab jälle kehtestatud kriteeriumitele. See tähendab, et piimatootja peab võtma ise või laskma kompetentsel isikul võtta kõiki protseduurireegleid järgides piimaproovi. Kui piimaproovi analüüside tulemused näitavad piima vastavust kehtestatud normidele, siis lubatakse jätkata selle farmi piima tarnimist. Selliste analüüsidega seotud kulud peab tasuma toorpiima tootja.

Eestis teostab järelevalvet määruste täitmise üle Veterinaar- ja Toiduamet, kes on nende määruste mõistes tunnustatud pädevaks

asutuseks.

Määruste mõtteks on kaitsta nii toodete tarbijaid kui ka piimatootjaid. Piimatootjad peavad olema kaitstud juhuslike ja sageli nendest mitte põhjustatud tagajärgede eest. Näiteks Eestis esinevad elektrikatkestused, mille tagajärjeks võib olla lehmade lüpsmata jätmise ja somaatiliste rakkude arvu oluline suurenemine toorpiimas. Oluliseks muutub see karjade ja igapäevaste lüpsikoguste suurenemisel. Piimatootjate riskide vähendamiseks võetakse Saksamaal osades liidumaades, kus on suured karjad, kaks proovi nädalas, kaheksa proovi kuus. Leedus võetakse suurtootjate toorpiimast iga päev piimaproovid, et tagada piima eest õiglane maksmine.

Riigil või piimatöötlejale on õigus kehtestada toorpiimale kõrgemad kvaliteedinõuded kui EL normid seda ette näevad. Sel juhul on piimatöötleja kohustatud sellise piima eest lisatasu maksma.

Kõrgema kvaliteedinõude kehtestamise näiteks on ühekordsete analüüsitulemuste alusel toorpiima eest maksmine. Määruse nr 853 IX jao III osa punktis 3 on kehtestatud kvaliteetse toorpiima kvaliteedinäitajad bakterite ja somaatiliste rakkude arvule vastavalt kahe ja kolme kuu geomeetrilise keskmisena. Sellest määrusest tulenevalt on täiesti seadusekohane, et mõned suure bakteriarvuga (näiteks 600 000 ml) või somaatiliste rakkude arvuga (näiteks 1 000 000 ml) piimapartiid on lubatud. Sellise piima eest peab maksma kui kvaliteetse piima eest, tegemata mahahindlust, kui vastavad geomeetrilised keskmised jäävad allapoole kehtestatud piiri.

Määruse mõttega ei ole kooskõlas Põllumajandusministri 27. aprilli 2005. aasta määrus nr 47, kus toorpiima kvaliteediklasside kehtestamisel ei ole näidatud nende seost vastavate geomeetriliste kehmistega. Tagajärjeks on piimatootjate ebavõrdne kohtlemine Eestis. Teiste EL liikmesriikide vastavates dokumentides on kvaliteediklasside seos geomeetriliste kehmistega selgelt ja üheselt näidatud.

Tulenevalt eelpool toodud määrustest ei ole Euroopa Liidus toorpiima külmumistäpp kontrolli objektiks. Igal liikmesriigil on vajadusel õigus kehtestada toorpiima kvaliteedile ühtseid teaduslikult põhjendatud lisanõudeid, mis on kooskõlas heade tavade ja eelpool toodud määruste eesmärkidega. Selleks võib olla protseduur võõrvee lisamise kindlakstegemiseks toorpiimas, millest peab riik teavitama ka Euroopa Komisjoni. Arvukad uuringud on näidanud, et ainult piima külmumistäpi määramine ei ole võõrvee määramiseks piisav, sest paljude karjade naturaalse piima külmumistäpp võib erinevatel loomulikel põhjustel muutuda suurel määral.

Kehtiv Põllumajandusministri määrus nr 47, 27.04.2005 räägib piima külmumistäpist ja võõrveest toorpiimas. Selle kohaselt ei tohi toorpiima lisada võõrvett. Jõudluskontrolli Keskuse laboratooriumis tehtud analüüsid määravad toorpiima külmumistäpi. Nende alusel ei ole aga võimalik tuvastada võõrvee lisamist toorpiimale. Sellest tulenevalt ei tohi laborist väljastatud külmumistäpi tulemuse alusel teha ka mahaarvamisi piima hinnast või piim üldse vastuvõtmata jätta.

Kõik lepingud, millised on sõlmitud suuliselt või kirjalikult piimatootjate ja piimatöötlejate vahel ja ei ole kooskõlas EL määrustega, on õigustühised, sest Eesti on kohustunud liitumisel Euroopa Liiduga täitma kõiki EL õigusaktide tingimusi. Määruste väärast täitmisest põhjustatud majandusliku kahju saab sisse nõuda kahju põhjustajalt seaduslikus korras.

Mart Kuresoo

Laboratooriumi juhataja

Programmide turvalisusest

Jõudluskontrolli Keskuse tegevusvaldkond on põllumajandusloomade jõudluskontrolli läbiviimine ja nende geneetilise väärtuse hindamine ning piima kvaliteedi sõltumatu kontrollimine. Tänapäeval on mõeldamatu nende ülesannete täitmine infotehnoloogia vahendeid kasutamata. Loomapidajate tarbeks oleme koostanud veebiprogrammid Vissu/Vissuke piimaveiste, Liisu lihaveiste ja Pässu lammaste jõudluskontrolli tegemise hõlbustamiseks. Sigade jõudluskontrolli läbiviimiseks pakume farmiprogrammi Possu. Infotehnoloogilisi rakendusi kasutades ei tohi unustada info turvalisuse tagamist.

Info turvalisus (Äripäeva IT juhtimise käsiraamatu järgi) tähendab info kolme põhiomaduse – salastatuse, käideldavuse ka tervikluse nõuete tagamist, kus:

- **salastatus** ehk konfidentsiaalsus tähendab tundliku info kaitset volitamata teatavakssaamise või avalikustamise eest,
- **käideldavus** tähendab vajaliku info ja infoteenuste õigeaegset kättesaadavust volitatud kasutajatele,
- **terviklus** tähendab info ja tarkvara õigsuse ja täielikkuse säilitamist ning info kasutamises/töötlemises osalemise tuvastatavuse tagamist.

Kui jõudluskontrolli info käideldavuse ja tervikluse eest vastutab JKK, siis info salastatuse tagamisel vajame, lugupeetud loomaomanikud, teie mõistmist ja koostööd.

JKK veebirakenduste kasutamine eeldab kasutajaks registreerimist. Vastava vormi leiate kodulehelt <http://www.jkkeskus.ee/page.php?page=0304>. Kasutajanimi ja salasõna teatatakse Teile e-kirjaga või postiga. Kasutajanimeks pakub JKK mõnda kliendile viitavat sõna, aga salasõna koosneb reeglina kaheksast juhuslikust sümbolist, mis sisaldab nii tähti kui ka numbreid ning mille esimeseks sümboliks on täht, suur- ja väiketähti ei eristata. Segaduste vältimiseks ei kasutata kasutajanimedes ja salasõnades täpitähti.

Küsimuste tekkimisel aitab Teid andmetöötlusosakonna juhataja Inno Maasikas, telefon 738 7757, inno.maasikas@jkkeskus.ee.

Kasutajanime ja salasõna abil antakse Teile õigused, millistele andmetele on juurdepääs ja mida on õigus teha. Kui Te tahtlikult või tahtmatult annate kasutajanime ja salasõna kellelegi teisele, siis sellel teisel isikul on täpselt samad õigused nagu Teil endal. Mõelge sellele.

Jõudluskontrolli Keskus soovitab:

- **Ärge andke oma salasõna nõustajatele** ja teistele Teile teenust pakkuvatele isikutele. Kui Teil on konsulendiga pikaajaline koostöö, siis JKK annab Teile avalduse alusel konsulendile karja andmetele juurdepääsuks eraldi salasõna. Vastav avalduse vorm on meie koduleheküljel olemas. Otstarbekas on juurdepääsu õigus taotleda tähtajaliselt, näiteks kuuks või aastaks ja vastava ajavahemiku möödumisel peatatakse juurdepääsuõigused automaatselt.

- Farmi töötajatele võib, aga tingimata ei pea eraldi kasutajanime/salasõna taotlema. **Töötaja lahkumisel töölt tuleb salasõna ära vahetada.** Vissuke kasutajad saavad seda teha ise **Üldised** → **Salasõna** alt, teiste programmide kasutajad peavad pöörduma JKK poole. Salasõna valikul peaks lähtuma samadest põhimõtetest nagu JKK seda teeb.

- **Kasutage ID-kaarti.** ID-kaardipõhine autentimine on suurusjärgu võrra turvalisem paroolipõhisest. Selline võimalus on Vissuke kasutajatel. ID-kaardi kasutamine eeldab, et JKK teab Teile isikukoodi.

Kalle Pedastsaar
direktori asetäitja IT alal

Uus jõudluskontrolli leping ja hinnakiri

Oktoobrikuu trükistega koos saadab Jõudluskontrolli Keskus piimaveiste jõudluskontrolli klientidele uue piimaveiste jõudluskontrolli tüüplepingu. Senine lepingu vorm oli 2001. aastast ning vajas kaasajastamist.

Koos lepinguga on uus hinnakiri, mis hakkab kehtima detsembrist. Uue põhimõttena võetakse kasutusele tasu looma andmete töötlemise ja säilitamise eest. Tasu on 70 senti looma (lehm, lehmik, pull, pullik) kohta. Arvestamise aluseks on loomade arv JKK andmebaasis eelmise kuu lõpu seisuga. Sama põhimõtte hakkab kehtima ka lisateenustega Vissukese tasustamisel, hind 35 senti looma eest. Piimaproovi hind ei muutu.

Kuna maksustamise aluseks saab loomade arv JKK andmebaasis, siis palume Teil oktoobris ja novembris kontrollida JKK andmebaasi vastavust Teie tegelikule loomade arvule. Erilist tähelepanu palume pöörata noorkarjale!

Uued lepingud palume allkirjastada ning lepingu üks eksemplar saata tagasi JKKsse koos piimaproovidega.

Küsimuste korral pöörduda: Kaivo Ilves, telefon 738 7700, kaivo.ilves@jkkeskus.ee.

Ümberkorraldused andmetöötles

Alates septembrist on andmetöötles osakonnas töö ümberkorraldatud selliselt, et vahendajad tegelevad lisaks klienditeenindusele ka andmete sisestamisega. Lisaks senisele kolmele vahendajale töötab vahendajana varasem sisestaja Heili Reinhold (tel 738 7759). Tema ülesandeks on sidepidamine **Saaremaa, Harju ja Viljandi maakondade** jõudlusandmete kogujatega ja eeskätt nende andmete loogiliste vigade parandamine. Ülejäänud maakondade jaotus vahendajate vahel jäi endiseks. Seoses uue töökorraldusega võib andmete sisestamisel jooksvate probleemide lahendamiseks (nt vahelduva kontroll-lüpsi kellaajad puudu) Teiga ühendust võtta ka teise maakonna vahendaja.

Tähelepanu!

Laudalehed eraldatakse piimaproovidest enne analüüsimist, seetõttu on erakordselt tähtis, et igal laudalehel oleks hilisemate segaduste vältimiseks märgitud õige proovikasti number. Kastist väljavõtmisel küll kontrollitakse lehti visuaalselt ja kui võimalik, kirjutatakse puuduv kasti number juurde, kuid sageli on suuremad loomapidajad pannud kõik lehed ühte kasti ning siis on õige kasti numbri leidmine raske. Seetõttu palume **kirjutada kasti number laudalehele** kohapeal nagu ka kõik teised laudalehel nõutavad andmed.

Vastavalt Mõõteseaduse §49le ei tohi alates 2008. aasta 1. jaanuarist taadelda mõõtevahendit, mille kohta enne käesoleva seaduse jõustumist 01.05.2004:

- 1) ei olnud Eestis väljastatud tüübikinnitustunnistust ega ole ka EÜ üksikdirektiivides või mitteamomaatkaalude direktiivis esitatud nõuetele vastavust tõendavat materjali,

- 2) oli Standardiamet või Tehnilise Järelevalve Inspektsioon väljastanud tüübikinnitustunnistuse, kuid mõõtevahend on ümber ehitatud nii, et see ei vasta tüübikinnituse aluseks olnud tehnilisele dokumentatsioonile või selle märgistus ei vasta tüübikinnitustunnistusele.

Alates 01.01.2008 on ülalnimetatud kaalusid võimalik vaid kalibreerida.

JKK katsetas Tru-Testi DataHandlerit

Et kontroll-lüpsi läbiviimine on väga töömahukas, on JKK juba mõnda aega otsinud võimalust leida kaasaegseid vahendeid kontroll-lüpsi tegemise lihtsustamiseks. Üks võimalus on kaasaegse pihuarvuti kasutamine kontroll-lüpsi andmete sisestamiseks. Siin tekivad probleemid sellega, et enamasti on klahvistik ning ekraan nii väikesed, et laudas on neid ebamugav kasutada. Samuti kardavad need vahendid niiskust ja mustust, mida laudatingimustes vältida ei saa. Pakutakse ka laudatingimustesse sobivaid pihuarvuteid, kuid nende hind on ca 30 000 – 40 000 krooni.

Eelmises JKK Sõnumites kirjutasime Taani jõudluskontrollist ja seal kontroll-lüpsil kasutatavast Tru-Testi DataHandlerist. Augustikuus katsetasime nimetatud vahendit kontroll-lüpsil ka Eestis – Jõgevamaal Viraito OÜ-s.

DataHandler võimaldab kontroll-lüpsiks vajalikud andmeid laadida arvutist, sisestada kontroll-lüpsi andmed lüpsi jooksul ning saadud tulemused omakorda laadida arvutisse, korrigeerida neid ja saata JKK andmebaasi.

Andmebaasist saadud fail laaditakse DataHandlerisse enne kontroll-lüpsi spetsiaalse programmi abil. Fail sisaldab infot karja kohta (kontroll-lüpsi kuupäev, kliendi jõudluskontrolli kood, lüpsikordade arv, andmed lüpsiplatsi kohta) ja lüpsvate piimaveiste identifitseerimisnumbreid.

Lüpsi käigus sisestatakse looma number, proovipudeli ja kasti number ning kui loom on lüpstud, piima kogus kilogrammides. Looma numbri sisestamisel piisab kolme viimase numbri sisestamisest, et leida sisselaaditud nimekirjast õige loom.

Kontroll-lüpsi lõppedes laaditakse info DataHandlerist arvutisse, kus saab kontrollida ja parandada vead, muuta andmeid (nt kasti- või proovinumbrit,

piimakoguseid) või lisada neid (nt loom on haige). DataHandler näitab ka infot loomade kohta, kellele on sisestatud kontroll-lüpsi andmed kahekordselt, loomi, kellel puudub piimaproov ning “tundmatuid” loomi, keda on lüpsi ajal juurde lisatud.

Kahjuks ei võimalda DataHandler registreerida erinevaid loomadega toimunud sündmusi (nt poegimine, kinnijätmine, väljaminekud jne). Seega oleks DataHandler küll loomapidajale abiks, kuid ei rahuldaks kõiki vajadusi.

Esialgsete katsetuste tulemusena võime välja tuua mõned DataHandleri puudused ja eelised:

- Programm on inglise keelne ja loodud USA turule, arvestades sealseid karjapidamise tavasid, mis meile probleeme tekitab.

- Eeliseks on kindlasti seadme töökindlus (vee- ja põrutuskindel) ja eelpoolnimetatud pihuarvutist odavam hind.

Merle Lillik

Tartu- ja Jõgevamaa zootehnik

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Muhedat

Farmer ostis endale uue pulli ja lasi selle lehmade sekka.

Sel ajal kui farmer elutoas sõpradele uue pulli liikusid tegi, astus tuppa tema noorem poeg ja teatas valju häälega, et uus pull kargab punast lehma.

“Nii ei ole ilus öelda,” noomis ta poega. “Kui ta nüüd seda kirju lehmaga teeb, võid tulla ja öelda, et pull üllatas kirjut lehma.”

Varsti on poiss jälle elutoas tagasi.

“Noh, kas ta üllatas kirjut lehma?”

“Ja kuidas veel! Kirju lehm oli väga üllatunud kui pull jälle punast kargas.”

Tööjuubelid

10. tööjuubel

13.11.2007 Merle Kruus – IT osakonna biomeetria sektori peaspetsialist

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00